

SUMLEN

där vthi ähro

Åtskillighe Collectaneer,

som vthi een och annan måtta
tiäna till

Antiquiteternes excolerande

af

JOHANNES THOMÆ BUREUS.

Efter författarens handskrift i urval utgifna.

STOCKHOLM 1886
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER

I den förteckning öfver »gamla böker, manuscripter, trychte arbete och collectaneer» som Bureus 1651 offererade Kongl. Maj:t, upptages som nr 12 »Een book den iagh kaller Sumlen, tiäck wid pass 900 blad, där vthi ähro åtskillighe collectaneer, som vthi een och annan måtta, tiäna till Antiquiteternes excolerande». Ur denna bok, som nu finnes i Kongl. biblioteket (gammal sign. F. a. 12), men af hvars nära 900 sidor i oktav flera fela, meddelas här hvad som för vår tid synes kunna vara af intresse, bl. a. alt som rör folkmål ock folksägner. Bureus torde vara den förste som hos oss i vetenskapligt syfte gjort anteckningar i dylika ämnen.

Rörande författarens lif ock skrifter i öfrigt hänvisas till anteckningarna i Svenska litteratursällskapets tidskrift *Samlaren* 1883—84. För den i litteraturhistorien obevandrade må till upplysning tjäna följande:

Johan Thomasson, som efter sin mormoder upptog namnet Bureus, föddes den 25 mars 1568 i Åkerby s:n i Uppland, där hans fader var kyrkoherde, dog på sin gård i Vårdsätra nära Uppsala den 22 oktober 1652. Han anställdes i Kongl. kansliet 1590, tjänstgjorde som notarie vid Uppsala möte 1593, ock var jämte Johan Skytte Gustaf Adolfs lärare. År 1600 förordnades Bureus att biträda vid riksarkivets ordnande ock hade jämväl senare hand om Kongl. biblioteket ock rikets antikviteter. Hans mångfrestande ande odlade med samma ifver hvarjehanda vetenskaper, ock han har utgifvit eller efterlemnad otrykta talrika skrifter i olika ämnen; mest kända äro hans *Runa-ABC-bok*, hans upplaga af *Konunga- och höfdingastyrelsen* samt hans nu förlorade *Specimen primariae lingvæ Scantzianæ*.

Sumlen,

där vthi ähro åtskillighe collectaneer, som vthi een och annan måtta, tiäna till Antiquiteternes excolerande.

(Bl. 78—102.)

Thetta efter:ne är dragidt utur en Book i Rijkzens Cancellij om hele Sweriges Rijkets åhrlige Inkomst 1413. Vpå samme bok står så skrifvet.

Thetta Register är en wiss och rett Collationeret Afskrift af then gamle Skattebok uppå en stoor Part af Sweriges Rijkets Lään och Landzänder Hwilken Hertig Philippus til Pomeran hijt utöfuer i fiord sommer anno 1545 medh Nils Boje förskickede

Stynsborghz lähn

Ale häredh	12 gårder 1:48 bönder.....	431	⊥	2 öre
	28 Landbor.....	131	⊥	4 öre
	11 Sämiemän.....	22	⊥	
	4 Läjemän.....	12	⊥	
	2 qarner	16	⊥	

Summa..... 612 $\frac{1}{2}$ ⊥ 2 öre

Kolens h. 16 gerd. 1:44 män 24 Läjemän

8 Säm: 20 landboo 1 qarner..... 736 ⊥

Barkna h: 10 g: 11: Säm: 8 Läj. 3 L:..... 395 ⊥

}

1756.
[sic]

Eekholms lään 1413 S. Pauli Convers.

af Wardbo h: 76 Säm: 8 Landbo. 5 läj. 4 bönd. 176 ⊥

af Flundra h: 6 gårder 7 landbo 5 säm: 2

af Wene h. 5 gårder 4 gårder 5 landb. 5 säm:

af Wista 2 män 4 landbo 2 qarner

af Åsa 1 gård 9 bönder 1 gård, 2 säm: 1 läjem:

Berke häredh als 12 gårder i häredet 4 gårder, 5 Säm 3 läj.

at Eekholm ligger widh Trollhetta fins fol. 15 b. ty orden lydha:

Jtem L[i]gger hoos huset Trollhetta quarn. som för Rentan allenest mal til husens tarf

Elfsburgz lähn S. Pauli afton

Askims häredh 22 G. 6 Landb 14 Ömän. 2 qarner

Sevdals här. 18 G. 18 Ldb. 4 Läj. 1 Säm. 29.

Wetle här. 9 G. 7 La. 3 Lä. 3 S. 2 qarner

Baldebygd h. 8 G. 1 La. 4 Läj. 4 Länte.

Daleburgz Län 6 fer. post P. C.

Sundals h. 18½ G. 41 S. 3 q. 3 aflzg 14 La

Nordaals h: 28 S. 2 tienstm. 6 bönd. 3 G.

Tosbo, 6¼ G. 17 S. (2 Sokner, 18 b. länte)

Wedbo 12½ G. 53 S. än 13.

Wadzbo 30 G

Laglöse köpingz län 2577 ♀ 2 ö	}	Summa. 3155 ♀ 1413 anno. fol. 106. [sic]
Axewaldz län. Skatb 230.		
S. gräs: Lä La. ... 204 m	}	
Snedingehundret ..... 788 ♀		

Oresteens län

Mark ..... mantal 175.

Orebro län.

gärder 121 göre ..... 3191 ♀ 3 öre	}	4500 ♀ 1½ ort	}
Stadgemän 316 göre 1215 ♀ 6 öre			
til ätegåld ..... 79 ♀ 7½ ort:r			
af landbor ..... 12 ♀			
Järn reknas medh.			

Wallbygårdz län

gärder 10. göre ..... 262 ♀ 2 öre	}	380 ♀ 1 ort	}
Stadgemän 38 ..... 45 ♀ 2 ö 2 ort:r			
än af thesse 26 ..... 62½ ♀ 2 öre			
än landboar ..... 20 ♀			
til maten ..... 4 ♀ 1 ö 18 ♂			

Stålbärget rentede ..... 3 lester Stål

Lindzeberg ..... 5 lester järn

Lars Ringmakers berget ..... 20 lester järn

Åbo län

Röker ..... 1546. löper ..... 7730 ♀ hvar 5 ♀

Bohl ..... 54. löper ..... 648 ♀ hvar 12 ♀

Kroker.....	345½ löper.....	1382 ♀	hvar 4 ♀	
	Biskops ö och Venop....	12 ♀	i stadge.	
	Kirkesund	60 ♀	i Stadge.	
Su: Vndentagende Åbo, Afuelen, Sakören,.....		9832 ♀		
Sategunden				
Röker.....	837½ löper.....	3350 ♀	hvar 4 ♀	} 5882 ♀ [sic]
Bol.....	17 göre.....	170 ♀	hvar 10 ♀	
Kroker.....	664 göre.....	1992 ♀	hvar 3 ♀	
Närpis				
Röker.....	60 göre.....	300 ♀		
	Vnio.....	50 ♀		
	Vlfzby.....	20 ♀		
Rasborgz län				
Nyland				
Sokner.....	8... Bol.....	102... 1: mantal.....		1011
Korsholm				
	Mustzari 120 röker	} 2300 ♀ [sic]	} än {	(12 skipö Siäl Lax- fisket i Kim lax... ½ lest
	Kyru.... 160 röker			
I so- {	Kim..... 20 röker			
kn {	Strand.. 40 röker	thet myntsomgäri Åbo.		
Torne.....	30			
Lule.....	120	} 300 r. göre 1200 ♀ Stockholms mynt		
Pijte.....	30			
Skeletta.....	60			
Lefånger.....	20			
Bijgda.....	40			
Vme.....	skylder pnr... 300 ♀	gråskin... 23 timbr.		
Samme Sokn medh laxefisket hade Her Nils Gústafson i förläning				
Tawastehus län... kroker... 400, Länsmansdö: 8... göre 1476½ ♀				
än..... kroker 555¾ k. 2½	settinger... 2780 ♀	6 öre 2 ortr		
Summa.....	4222 ♀	4 ort:r [sic]		
Åland				
Bönder... 526	gofue..... 643 ♀	(Stadgemän 25 ♀)		
Rogh.....	175½ t:n	nöt..... 65½		
Malt.....	175½ t:n	får..... 131.		
Korn.....	175½ t:n	gäs..... 65½.		
lamb.....	263.	Smör... 526 pö		
flesk.....	263 pö	fisk..... 526 pö		
förutan Gengården [Bengården?] arbete, hö och vedh.				

Stokholms län

Walentuna h. gårdar... 13. landbo... 4. Stadgem 8.

Siuhund..... gårdar 7. Landbo 10.

Närdinge h. går: 13. St. 32. Landbo och Vps:ö. 14.

Danrö Rydbo	} Skiplag 8 G. 1: 32 bö: 12 Stadg:män.	} 13 G. 18 St:
för utan Åker sokn hade Ärkebispn		

Loskiplagh... 6 Stadgemän

Sollentuna häret 10 G. 4 Stdg. 19 landb. fol. 145

Seminge Hundrat gerd. 9. Stadg: 11.

Longhundret 17 G. 1: 68 män. 8 St. 8 Landb.

Loghö 2 gerder 1 S. 3 Bön: 1 Land. 1 Vpsala öde. fol. 149. b.

Huddinge och Vantör Sokn 6 G. 3 St. (18 förlänte i Vantör

Ytretör 32 g: 99 St: 11 förl.

Wermdö 14 gård 48 St:

Lyhundret 2 gerder 1: 12 m^r, förlänt Anders Jngvarson... 92 gårdar

Östhammars län

fyre Sokner... 52 gårdar 27 Landb. förl. 11 gerder göre

als... 1228 $\frac{1}{2}$ 2 öre

Tälie län

Öknebo h. 11 $\frac{1}{2}$ g. 1: 46. 6 stadg. 4 småjordemen 11 vps. ö.

Hölbo 15 g. 14 stadg. 16 småjordem. 10 vps.ö 2 stubk:

Öfretör 8 gårdar 13 stadg. 3 stubbe. 17 småj. 26 Landb. vps. ö

der i Åkerö för länt Erik Jäpson. 7 bönder hade Naune.

Swartesiö l.

Färingön 6 gård 1: 24 b. 110 landbo. och stubb:

Trögd

gårdar..... 44. 31 landbo 5 stadg.

Alsnö förlänt Olof Anderson af dr. Margr.

Vpsala län

Olandz h. 40 G. 1: 160 b. 25 St.

Norunda 24 G. 1: 96. b. 2 Stadg. 5 förlänte.

Tijerp h 29 G. 116 m. 34 St. 27 fattige. än fem Stadg: 2 länte.

Wåla h .. 24 G 96 b.

Frälsemän vr skatteboken år 1413

frij frälsemän och frijborne frälsemän

J Westergötland. Vthi Ekholms län

Biörn Elofson i Wårdbo h:

Orm i Tangelande ib.

Byrger i Häre ib.
 Torbiörn i Styen ib.
 Sigge Birgeson i Wäne h.
 Gustaf Rawalson i Wiste h:
 Jäppe Jönson Fatebursuen, fol. 14. b. Jonson
 Truls Olson i Åse häredh.

Frälsemän i Älfzborgz län

af Askims h
 Anders Pålson
 Anders Bagge
 Henrich Pederson
 Bonde Pederson
 Torsten Pälte
 Alf
 Helge i Jambrudhe
 Truls Pederson
 Pedher Jönson
 Krogh

J Dalaborgz Lähn

J Sundals häredh

Rawal i Lönholta

Sigord Gregerson

J Wadzbo

Helghii Sighsteenson

Mäns Jönson

Dan Little

Anders Gudmundson

Lasse Leghson

Peder Bondeson

Erik Laurensen

Odh Birgeson

Bengt Diekne

Olof Pederson

Jon Larensen

Harald Bengtson

Andbiörn Sladh

Törbiörn Anderson

Kolens h.

Anund Diekn

Åse h.

Arwidh Jönson
Arwidh Kramb
Hulwidh Skarpe
Boder i Leneskogh
Karl i Skanebote

I Gäsene h.

Joen Brogh
Anbiörn
Bengt Hösseson
Swen Halerson
Redhwägh
Bengt Otteson
Jemniken
Håkan Skytte
Arfuidh Bamsö
Jugeld Lang
Jöns Släppin

Wene Heredh medh all Konungligh rett hafuer Haus
Skytte til läns i sine lefue daga af Drottning Margr.
at han skulle tiene siälf 10:de weriende

Frökins härede

hade Lindorm Jönson medh lijka fordel och rett.

Vti Wartofta h. den deel til Etak lågh

Krook
Torkil Jönson
Biörn Håkonson

I Kind

Styrle
Arfuid Sticke
Lasse Påse
Jöns Holmeson
Swen Ebbeson
Swen Sture
Jöns Nilson
Giord Diekn

Gudheems h.

Swen Pijk

Fieller Pijk
 Abiörn Jönson
 Gustaf Torstenson
     Vilska h.
 Her Göstaf Månson
 Peder Smedh
 Göstaf Simonson
 Thörne Skytte
 Sigge Larson
 Jon Larson
 Bengt Santaby.
     J Laska
 Larens Jägh
 Steen Pugemag
 Swen Jönson.
     J Åsa
 Her Jöns Månson
     J Wiste h.
 Her Jon Bengtson
 Göstaf Rawalson
     J Kinde häredh
 Steen Karlson
 Swening
 Kort Lälendorp
 Bertil
 Arfuid Bengtson
 Algut Bengtson
 Sigwidh Jngemars:
 Ture Karlson
 Torsten Simonson
 Meretha Sleef
     Skåningz h.
 Her Heyne Snagenborg
 Nils Jönson
 Gunnar Skytte
 Torsten Björson
 Truls Smatte

Harald Stubbe nämnes fol. 15 b. dubito. hade 9 pantegodz.

The som förläning hadhe
Riddere och Swene fol. 94 b.

Kort Lålendorp

Allendorp

Svenning

Her Göstaf dubito

Haldorch Lindorm Jönson

Torsten Simonson

Sigge Larenson

Sven Jönson

Aren Stubbe, oförlänt.

Tranekierr i Tawesthus län.

och Her Steen Booson

Eggert van Exen 1 bonde i Närdinghundr.

Her Bo Diure haf: en quarn i Loskiplagh som mal til huset
på Stokholm ty han var Ståtholler

Lydeke van Bergen f. 145

Her Jöns Nilson i Ytretör 152 b

Rumshagh för^{te} Rums Håkon folio 154 b

Her Mårten Fruenlöf

her Jöns Däne

Anders Jngvarson Ståtholler på Stokholm

Harald Pinnow.

Sven Tönneson

her Christier Nilson

her Åtte Pectat. i Hölbo h

Her Karl öre

Her Karl gedde

Henrich Nilsson 12 bönder i öfretör

Erik Jäpson hade Ekeön i öfretör

Nawne 6 bönder 1 landbo i öfret:

her Ture Bengtson i Norunda en b.

her Bengt Steenson sammest: Konungz busby 4 bönder

Biörn Pederson, 1 b. i Tijerp.

her Gotzskalk Bengtson hade hele Hara Soken i Wåla h.

Nåde frälsemän 1413

i Eekholms Län.

Jon Gudhwidhson i Wårdbo häredh

Anders Esbiörson i Westeland soken

Tord Jonson i Wene häredh
 Brijnolf Basse (Bässe til äventyrs)
 Bonde Stalsuen
 Peder Jönson i Flundre h.
 Bengt Skytte i Bärke h.
 Bengt Nilson i Wadzbo 2
 Biörn Arlandson 2 landbo i Vadzbo.

Stedernes skatt 1413

Wijsby.....	150 nobla.
Hio	30 ♀
Vlfzby	20 ♀
Osthammer.....	15 ♀
Gäfle	
Skedhwe.....	30 ♀
Åbo	600 ♀
Trosa.....	1 lest järn
Tälie	1 lest järn

Hus Slott och gårdar 1413

Grimstorp 59 b.
 Eetak fol. 64.
 Rumleborgh. 63.
 Öresteen
 Borgnäs i Tuna i Bergzl:
 Konungzgård på alznö fol. 174. der vnder 1 skatteb. och 11
 landbor.
 I Tijerp en konungzgård och qarn inunder.

Notabilia anni 1413

vr Skatteboken

Mynt

Mark

öre

Engelsk

Hwijt

Småpeninger fol. 233.

ortugher på ören... 3. ty så står skrif:t fol. 149 b. 10 peninger
thet gör try öre och en ortigh penr.

Mååt wicht rekning

9 löpa Smör göra..... 1 t:n
1 löp Smör gör..... 2 $\text{t}b$.
6 skeppor i t:n i Sundals här.
tiugh... sex i ett hundrat
näfuer woghs med wicht
2 flycker flesk af huar gård.
3 aske hånigh fol. 97 b.
3 spen i t:n på åland.
Stackar hö, hvar skatteb. i Mark gifuer 9 stackar hö.
56 ämbar vidh pass $3\frac{1}{2}$ t:n

Wärdering 1413

Nöt i Winterskatt 3 f
Swijn..... 12 öre
får..... 2 öre i ale heredh eller 3 öre i barkna h.
gås..... 2 hviter
höns 4 för..... 1 öre
Smör $\text{t}b$:t..... 3 öre i ale h:
Hö... 6 lass..... 4 skilinger
garn... 1 f ..... 1 Engelsk
hafra... 1 t:n ..... 3 öre
Miöl } 20 t:r..... 10 f
Malt }
flesk... 1 $\text{t}b$ ..... 6 öre
Smör... 1 $\text{t}b$ ..... 4 öre i Barkna h:
Smör... 1 Löp ... 1 f i Sundals h.

i Marsk Erikz tijd i Drott. Margr.
så löstes the i vtlagorne i Daal

Ko löstes för..... 12 öre
Smör 4 $\text{t}b$ ..... 1 f
flesk 1 $\text{t}b$ ..... 2 öre
får..... 2 öre

malt 1 t:n.....	$\frac{1}{2}$ ♀
Biugg. 1 t:n.....	$\frac{1}{2}$ ♀
Rogh... 1 t:n.....	6 öre
Hafra... 1 t:n.....	$1\frac{1}{2}$ öre
Dagzw.....	$\frac{1}{2}$ öre

Men nu (seger han 1413) äj minna än

Koo	3 ♀
hafra t:n.....	4 öre
Swijn.....	2 ♀
Dagzw. 24.....	8 ♀

1413 Werdering i Lös'n
vthi Watzbo häredh

godt Nöt.....	2 ♀	
får.....	2 öre	
Swijn.....	1 ♀	
Malt.....	$\frac{1}{2}$ ♀	
Rogmiöl.....	4 öre	
Smör.....	2 öre	
hafra.....	1 öre	
faat iärn.....	3 ♀	i Örebro län
lesten.....	37 ♀	
Smör 4 ♀.....	15	penr. i Taveste hus län.
Skarpfisk 5 ♀..	1	ort:r
Rogh... 1 span	}	6 öre
Malt... 1 sp...		
hafra... 1 span		
Humbla 3 ♀...}	}	15 pnr.
hampa 3 ♀....}		
gråskin 1 st....	1	öre
krokskin 1 st.	2	ort:r
Sviijn 1 st.....	12	öre
Nöt 3 str:.....}	}	6 ♀
får 6 str:.....}		
häst.....	10	♀
Smör t:n.....	8	♀ på Aland
hö, 4 fång.....	2	ortug:r i Trögd

gråskin..... 10 pnr.
 af Ledingztimber hvardt grå
 skin ..... ½ öre
 af Wigermanne gäld
 skinnet ..... 1 ortugh

Målet 1413 och glosor

ärwedhe för dagzwerke

weglegarn

Läjemän som godz hafue af Bönder

Sämiemän fattige

gärder i henne vore 4 bönder i Vpland och i Vestergöt.

Snessa, 2 ålegårder i Askims häredh renta 40 snessä ål.

Grässeter... 11 i Wasbo

de gifua hvar 1 t:n malt 1 t:n miöl och 1 öre pn til Gingjärd.

Små Jordemän Folio 164. 165 b.

Stubbekarlar folio 165 b.

ärwede the til Konungzgården i Vpsala 186 fol.

mark jamnä folio 209. b.

Nobla 150 om året af Wijsby.

Järnhumbla, som giordes ut för Järn. 223. fol.

Lagheskatt fol. 235 b.

Fiske Järn fol 243.

3 Kämser hö. 243 b.

Par widh Kopärberget merker Par Bälie som står 245 b.

Gifue koper nylig pålagdt

Belgh vide fol. 248, Soknerne skiftes i Belghar i Dalerne.

Dagzwerke och så Landgille gifua Landboerne

Ätegiäld folio 166. 179. }

Redegiäld, fol. 178. 136. } i Vpland

Skipwist

Käringsmör görs ut på öland

Tingzwide fol. 213 b. (puto vijte)

Ätegeld och Tingzwijde

Matu som kallas Skipwist fol. 213 b

Påske lamb gofues ut om Sommeren Olai tijdh. 214

Markegiäld i Gestrijkl. der hvar gård giorde 6 spen korn. i Dalarna

Hamnegäld i Westmanl.

Vtlagorne half om S. Olofs dagh och halft om Kyndern:
 Markegäld i Koper Dalerne war deres Järneskatt eller Skattejern
 Ledingz timber folio 246
 Wigermän så skiftes Soknemänen folio 246 b.
 Wigermannegäld fo. 250

N Propria	1413	Locorum
Sivedh Redherson		Tiklasko Sokn i Daal.
Eggert Kale		Ör sokn ib.
Sigsten, hans son Helge bodde i Wasbo.		Mosse Sokn Embisko Sokn
Smatte agnomen		Nöfsemark
Svenning i Hagnelösa		Lappe och Birkala Sokner låge i Satagunde.

1413

Båås wedh, 2 famna breedh 1 famn högh.
 Lagg, Mantalet skiftes i Legger. i Wardbärgz län
 Wård hafre som gafz ut för wård.
 Skogzskyld, 23 skattebönder i mark som gifue hwart fierde år
 1 $\frac{1}{2}$ hvar til Skogzskyld. fol. 97. b.
 Hundens nöt, kallades der hele heredet gofue om året 4 nöt,
 för utan andre vtlagor.
 Laga får, ibid. fol. 103. der hvarie 6 gjorde et får, och der var
 ingen vndantagen
 Hamner äre sammesteds n: i Laglösekopingz län 32 som göre
 til Skipwist och ätegiäld som reknes i pnr 261 $\frac{1}{2}$ 3 öre
 4 pnr minne.
 i Snedinge hundret..... 18.
 löper i penr ..... 149 $\frac{1}{2}$
 Bugemän som äfter skin fare och göre skinskat.
 Gärder der i äre ymse somestädz 4. some 5. some 6 i Lyhund:
 Bondeskuld gifs i Wermdö af Skattebönder. så och
 Fiskebudz pnr.
 Gärd. i gården i Holebo äre mest 4. men serdeles er her Karl
 Öres bonde och 2 hans landboor som alle 3 forlänte wore.
 gjorde en fullgärd
 5 och 6 mest somstädz 4, i Watzbo. fol. 35.

Skatt

hvadh.....	peninger
	Korn R.miöl
	hampa, hafra
	lijn. malt.
	höns
	ägg.
	Smör
	får
	wedh
	hö.
	dagzw.
huru myk....	pnr... 10 öre hvar bonde i Tijerp Wåla

Skipwist görs ut

hvadh	penr fol. 177.
	Korn
	smör
	flesk
af hvem.	alle Skattebönder
	alle Stadgemän fol. 177 b.
	alle oförlänte vide fol. 181. b.
när	korn och pnr om fastan
	Smör och flesk om S. Valborg
hvarest	} fol 178.

Laghe nöt

hvadh ...	nööt
	får
hvilke	Skattebönder
	Stadgemän fol. 178.
när	S. Olofz dagh

Spannemåle

hvadh....	korn
hvilke....	Stadgemän
	Skattebönder
när	S. Mikils d.

Redhe giäld

hvadh peninger
 hvar..... Oland fol. 178.
 hvilke ... alle oförlänte
 när S. Olofs dagh 178 fol.

Äthegiäld

hvadh..... peninger
 hvilke.....
 huru mijkit hvar
 när.....
 hvarest.....

Stadga

hvilke gifue ..... Stadgemän
   quarner gifue mjöl
 hvadh..... penningar allena
           somlige { humbla }
           smeder { hestskor } i Tijerp
           svarfuare { faat }
 huru mykit huar 7 ¤ pnr... i Norunda.

(Bl. 89).

Der Nöteborgh står den holmen kallades förre Nötteholman af nötter, på Rysske Orässcha är Haslenött. Oreonszari Nött-holme på Finske.

Tavestehus heter Hemelinda: bredeslott

Wijdhorgh på en Wijdhe holm, men Ryssen kallaret af storleek.

Stockholm kallas på Rysske Glasestadh

Wäsenborgh af Wäsen Esteska merker kräveteborgh

Räfle kallas på Ryske (tale quid) Onda Johans borgh

Käxholm på Rysske Korelöw : rotholmen samme mening är och Finske namnet

Hakerland i Eestland är nestan så mykit som ett Markland

(Vid bl. 108)

en stor sten så högh som et bord finnes i Skedhwij Sokn i Diupedal Der äro monge fiet uti.

Gryta i bärghet i Grytesokn. af Grytan giordes deras klocka.

(Bl. 204—208.)

En öltunnos centesimæ

En Åms centesimæ

En Tunnos centesimæ

Ett Lodz centesimæ

Ett Skålpundz

Ett Skippundz centesimæ --- millesimæ

(Dessa utgöra sex siffertabeller, hvilka man trott vara »Andr. Burei Rekning», som förekommer på blad 208 v. och är tryckt under 29 jan. 1637 i Bures anteckningar i *Samlaren*).

(Bl. 230.)

Tå lagboken (hvilken?) giordes, var 3 ♀ Svenske Penningar så godhe som 2 lödh. ♀ silfwer. efter gamle M. Olofz verdering.

Anno	1298	3	♀	} --- en ♀ karlgil	
	1378	4½	♀		
	1382	6	♀		} köpgille
	1422	8	♀		
	1444	8½	♀		} --- brefvet fins hos Henrich Olson på Brunsholm.

(Bl. 231.)

Mins fråghn om Segherstenen som fiks i Börstela Silvergruva som löper åt kyrkjan, och at samma Segersteen togh Erich Jönson Konung Johans dräng och förde til konungen, honom sågh Gynte och hans hustru som sadhe migh thetta, thenne var hvjt och ludhin som bomul, när the ladhe sina knivar vidh en aln ifrå honom på bordeth tå dansadhe the op och nähder, när the ladhe them upå stenen sprungo the änd i vädhreth, sammalunda och när the satte stenen åt röreth som hängde på väggen, ta rördes bössan. samma hu: Malin sadhe sigh och vetta rumeth i gruvan ther som stenen uttoghs R. 11 och 12 Decemb. 99 i sit hus.

Mins om Manna som räghnar hvar S. Jobans natt emillan Jämtland och Nerike, på så vidt rum en grift är ty tänkja the at thär skal vara S. Joh. Evang. graf af samma gryn fick hon [hustru Malin] från Jämtland så mykith hon gjorde gröt af

I Lapmarken vidh Tingvara och vidh Ländzmannens bodh i Kablijs äro runestendar.

I Åbo kyrkia och en.

Johan [Rosen-]Hane Secret. hörde af en gamal man i Cöln at han hadhe sett en tafla i et altar i en stadh uti Italien som var övverskrifvit medh Runor

Där M. Zian och Myntemästaren äro födda, ther säja the vara runastendar och them kunna theas Inländska läsa.

I Lijffland säghzet at the dödha begravas i Irva bakkar och ofver them restas stendar.

Til holkar tagha the alder eller eek på thet han skal syra väl och klenan all över medh surdeegh

(Bl. 367. Icke Bures handstil.)

I tors Åkers socken i Angermalandh, vidh hernsandh Ehr en book i Sacrestien förvaradh som ähr skriffvin på perman ju folio, medh een gammal stijl then jungen lesa kan.

(Bl. 395, 96.)

Tapeten i Kongens kammar (med flyktiga afritningar)

Magog

Quum mundi dominus vasti, Rex ille Noachus

Mox hominum ex natis agmina multa tribus

Edita conspiceret primis aquilonis in oris

Hos secum mundi climata obire jubet

Illi tres partes Japeti ex stirpe Magogus

Tunc Scyticæ gentis Rexque paterque fuit

Primaque Gotthorum regni fundamina jecit

Vennica qua late Gothaque terra patet.

Sven

Primus rex Sveonum Patris post fata Magogi

Sveno fui et fælix auxiliante Deo.

Ejusdem regni cum Gotis jure futuri

Conditor hinc de me Gens quoque nomen habet.

Geter

Patri succedens Gotthorum jure salutor

Rex de me nomen constat habere Getas.

(Magog finnes, illa skadad, i Konstindustrisamlingen, Nationalmuseum. Svens tapet finnes i Historiska museum; afbildad i Illustrerad tidning 1880, sid. 357).

(Bl. 414.)

När någon i Jämtland eller Helsing: är undersam vidh någro, seger han Ysta thet är O Dea Vesta vel Estha.

(Bl. 420—26.)

The redha Dynehudhar (lijka som Lappehudhar) i Siäla i Norbotn göras the många svarvadha Spängiarna i Ume hos Anders Burmans i Rödhbäk. systren

Gudh och inthet, rätt Gudh och alzinthet (assinteth) för Gudh och ingeshanda är ett sedh tala i Ångerm:

Olofz och Knutz i Rämledz i Solet farfadher var en jätte och gick övver Soletta fors at vattnet icke gick högre än öfver knäth, han varet som vörten köpte. men mins hela sagun, det rin someth ran och är icke så sött someth var, för thet bonden hans granna hijadhe honom, hadhe hin honom til skoghs och badh hålla tullen, när grannen hölt drogh tullen honom och slängde til dödhz

Järngyttia fins många städz i Norl. i Hälsingl.

i Ångermanl. äro källor som kallas Sörtkällor när skomakarna icke hafva koparrök tå tagha the gytian i källorne och svarta lädhret medh, thet är theras sörta

Jag fan millan Ärentuna och Gamle Upsala en eenbuska 84 fötter vidh och 4 fött[er] hög af ene rot utspr:

Om vinteren kokadhes bätter salt än om somaren, ty the drogho någre vekursiö ut på havijsen och förde hem vattu, ty thet var inthet blandat af åmen.

I Uppunda häredh i Södhermanland är en särdels drägt i Vingåker, ther var en bonde Olof ben:d han var in i berget tagin, och underliga slap

bredhstes hölt benenen brett ut.

bärghkärning

en Bärghkärning kom til en Bonde i Nätra uti sundeth ther han hölt på koka, och lyfte op klädhen och bredhstes, och badh honom koma, (och fråghadhe hvadh han heette, han kalladhe sigh siälf) tå slogh han all sin kokning under klädhen, och lop hon så sin kos och skrijadhe siälf brände mäggh, tå hördes hennes mans röst som sadhe siälf brende :: siälf haf ::

I Salestadh var en dräng en Smälänning som efter her Tures befallning uprögde Trulkärningar medh Vargha strupar som än nu fins på Salestadh

Gässar öva sigh måla på isoghe glasfönstren slott skogh karar

Lappen tigger och aldrigh stiäl

och *Nätinstokkar* kallas ther Näjnöghon taghas medh

Man helsan, Manegrant manlöst

Ångerm. *Löuplist* brukas i Ladhehus |: smale timberstokkar som barken är aflöpt

Ångerm. *Tiärnstränd*

rijsbiörk — löper bäst somlige år

råbiörk medh tunt löf

bärghbiörk ibland stenar

Tiählbiörk i fiällen

slagh biörk

Vahlbiörk

Näfsing som näpser

heelböhles karlar

halfböhles karl

Löpa *striper*

fyrortughs karlar

sniösoppa,

Sörian Ångerm. sniös. och stöp på ijsen

Ulångers klokka äldst

Vibyggerådz kl. bäst

Jagh menar Siäla kl. fäghst

I Länsmansgården sågh jagh longe smala oronagät

träslagne skorstenar i Biärtr:

griftrör sågh iagh i Bote 1600 (teckning)

mins huru Morsysters i Siäla var — lagd medh steen iunder

Ångerm. quinnor löga mest sijn barn 2 resor om daghen somlige 3 resor och ju mest alle en gång, til thes the äro

årgam[la] första $\frac{1}{2}$ år 3. andra $\frac{1}{2}$ året 2, sedhan et år 1. och lägga dem mest i valmarsblöjor och inthet Linne.

Lappekonorna lögha sijn b[arn] första resan i kalt vatn eller i sniön til thes thet kiknar, när thet kommer sigh åter väl före lägger hon thet åter i vatnet och sedhan i haraskin.

Deras piltar löpa knaft medh skjiddh

Lappar hafwa tunt och ljtet skägg

Mins Matredhningen i Ångermanland gröt alla qällar förutan om Torsdagzqällen.

Lägga Talrikar — på brödheth

Tiukka, men ike väl gräddadha (Brudhebrödh kall:) bullar, djupa skålar medh *tvarhilioghe* brädd[er]

I Konung Magnus Ladhulås tijdh voro Lapparna sit ägit folk, och efter han ike kunne vinna them under kronon bödh han them som ville vågha och komma them under Sverikes Crono, så ville han gifva them hina i hender til egendom, Ty gingo Birkarlarna til som bodde i Birkala Sockn och gáfvo sigh in til them och daghtingadhe medh them på så många daghar eller tijdh, och thes emillan förraskadhe the them och slogho många ihäl och vunno them under sigh alt in til norra och Vestresiön, och fingo så bref af Kon. M. at the skulle hafva Lapparna som än få bodde ut medh Botnen medh allan skatten och Laxfisken, allenast at the gofvo Cronone någre Timber gråskin til en vedherkännelse in titulum Regni,

Deraf blefvo these Birkarlarna svåra mächtige och the rjika govo them fattiga allenast en smutt, och togho så bästa håvorne, thetta förtröt them fattigom och gingo så til och klaghadhe för Konung Göstaf, han lät insättia Hinrich Larsson i Tornä och tagha mykit af honom och togh så Konungen siälf skatt af Lappom och let them frit köpslagha medh Lapparna.

Her Christopher i Kalijs sadhe at när en bonde i Lule mötte honom när han gik til fiskie, få hadhe han godh lycka men när han mötte kyrkh. h. Anders fik han aldrig fisk

samalunda en bonde när han gaf Jöns Karlson hara fik han strax harar i gen när han vedha. men gaf han en annan be:d Erik L. fik han inthet igen

Reenen när han slachtas fins inthet oreentt i hans tarm Ty är han kallat **Ren**.

i Kalijs hörde iagh at tijt ljusbranden vijkes tijt skall och vädhret blåsa som til stundar.

klokstaplarna i Norbotn äro lijka som the i Upland mästadels.

Renen när han är bunden bijter honom aldrih varghen men är han lös blifwer han varghemat.

I Jule högtijdhden koma folk nogh til kyrkian men Päärs-mässan meer för Julakölden skull. ty tå är kyrkemässa i Lule.

The draghe så at the koma fram dagen för Juleafton och om Julafton hugga the vedh och föra til sina stugur til vermen öfver helghen.

I Lule är Capellanen skolemästare och barnen ur Soknen gå i kapellanstugun til lära, the övas til at sjunga lexor och psalmer, straffas medh sten och band och rijs.

Alle bönder hafva sijna stugur vidh kyrkian på en plass the kalla Bärghet 2, 3 fyre eller 5 om hvar stughu. thijt koma the hvar lögerdagh för aftonsongen skull och dragha thädhan om söndagzafton eller om Måndagen Thär offra hvart hion i kyrkian är 2 gånger om året, om bönedagarna och om hösten.

När jagh var tär köpte några til Tästament för sigh medhan the lefwa 2 lijkfälle, och käppas hwem mest skall kunna bekästat.

the läto sättia ther på kyrkeherrens namn och sitt.

När någhor hafwer handla medh them gå the inthet gärna från sins kyrkiöherras råd, så väl är han them til motto

Juleaftons aftonsong i Lule.

1 Psalm. 118 på Swensko. then sungo så väl almoghen som gossarna.

2 sedhan Nu bidhie vij then H. And.

3 begynnes predikan exordium admonens ad Orationem

4 Confessio. Jagh fattige synd: M: bekän: then läsa almoghen alt efter.

5 absolutionen.

6 aftonbönen Luteri

7 thesslijkest tre böner än tå.

8 Fadher vår.

9 Epistola hebr. 1. fordom

10 och sedhan utläggningen som i andra Predikor.

11 föreböner.

12 Mijn siäl prijsar storl. thet sungo och hvar man medh.

- 13 Efter Gudz skik går thet så til.
 14 bönen, O herre gudh af hvilkom godh
 15 välsignelsen.
 16 O herre G. af him[elrijk] g[iff] o[ss]
 sedhan klemtes i klokkan 9 gångor, 9 slagh i gången.
 3 kronor 5 lius i hvar krono. i aftonsongen, lius vidh funten,
 2 i predikest[olen] vidh bokstolen ett eller 2.
 Lius gifva hvar bonde efter hvart hion i gården är. en i
 hvar by är uptaghzman.

En tijdh hände sigh at Ryssarna komo nidh för Uhle älf och drogo öfver til Bygde ther togho the fatt på een fäherde och när the voro lustige läto the honom leka i Lur för sigh han lekte och sadhe i Luren Ryssan ä här Ryssan ä här, the tagha mitt fä efter som han forr var lärd af. När the Svenske thet hörde som näst bodde församladhe the sigh och öfverfölo Ryssarna och dropo them. ther uthuggo the Svenske märke på steenen i Bygde å til en åminnelse. Men Ryssarna säija thet skal vara theras Råmerke, ty var en Ryss åstadh i förårs som sadhe sigh vilia dragha tijt och köpslagha för ett år sedhan När the andra Ryssarna fingo thet höra sadhe the at thet annat var hans ärende ty wille the och följa honom. När Arend Josting thet förnam lät han förbiudha them.

Ryssarna hafwa och sagdt at theras Råmärke skall wara i Tornö älf. thet neka finnarna til.

När S. Erikz skrijn skulle föras til Vesterårs orkadhe ike 20 par oxar förat tijt utan sänk nidh i Jorden, och the fingot inthet thädhan för än 12 bofaste män kumo och lofwadheth til Upsala igen. thet sadhes Juleafton i Lule.

Till Kolmegorådth i Ryssland, vidh hvijte hafvet sigla ängelske, Hollender Fransoser medh allehanda klädhe och få igen dyre skinvaror.

Jule Ottesången Lule.

Venite på Svensko efter Latinske tonen ther af sungo många ibland almogen tre Davidz yterste Psalmer 148. 149 och 150.
 förste lexan sång en af kaplans goss[arna] Lofvat vari tu
 Jesu Christ

andra Lexan sång och en gässe af Skolan

Tridhie Lexan sång en dere kapellanen All then ganska
 Christenheet. dogh icke thet som Präntat är thet sungo versi-

cularij och almoghen til skiptes O Gudh vij lofve tigh, och när the sungo Ty bidhie vij tigh föllo bådhe man och quinnor å knä och reste sigh inthet för åp än alt samma sång var lyctat.

Mijn siäl skal lofwa H[erran] mit ♡ skal och p[risa] h[ans] n[amn], hela almoghen

Lofvat vari herren Israëls Gudh en collecta. och sedhan välsignelsen och inthet Takkom och l[åfvom] h[erran]

sedhan klemtat var sungo almoghen O herre Gudh af himelr[ijk] g[iff] o[ss] n[åd] til at p[risa] t[igh].

I Torne sågh jagh höghe stegherhus i hwar gård, vijdare ofvan än nädhan, medh tu tak. (teckning)

Rogh häsiör högga, medh stödher medh gårdzgård om kring för Bosk[apen]. (teckning)

Thär är alt finskt folk.

Roghbrödh och inthet bjuggbrödh.

Inbygde gårdar. högga stugur, små fönster på väggen

Kvinfolken med kruskraghar, hvijta och svarta kiortlar utan midhie på kvinfolket

Ranka och lokor hvar man

Svåra mykla gamla, så och unga piltar medh muddar sijdha.

Kunnerska medh hest och skaklar Lokar och r.

poikar köra så vijgt som the gamle

sledhafilt af hvijt filt medh några rödha Ryslädherslappar ther remarna skola sitia tij som om slädhan bindas skola.

Koftor hafva the alla til knäs och bältet utan om,

mest hafva the kiortlar utan midhio och bälte

byxor som rumbondren men lijtet vijdhare och af klädhe.

Lappe stöflor the förnämste, lappeskor och bindeskor af smort lädher

Hettor af alle sl[ag] färghat kledhe nidh på axlarna fattiga af valmal eller Mossor

pijgorne hava en löjeligh hufvudh bonadh lijka vijd åp som nedher af sv[art] klädhe, nästan som Rysse myssorne.

Longslädhar medh stakota kärmor och ändå Rankor. (teckn.)

Handklädhe med trij snoren i hvar ända til at binda i hop. på thet at thet ike nidhfäller när en törkar thär renast är

Biörkruskor sat på taken, the bliva tiökka af sniö och bramma vället

Bävergelen tagha the Norske och läta i öskaret när Håkaringen komer til båten i Siön.

Hvetä är stor fisk, som flundra skapt.

Norske sälia inthet gärna fisken på siön.

I Botnen bruka the Stokholms öl för bäste öhl och hållat så godt som vin, och är och så, så kraftigt thet kände jagh, ty thet hetar som vin innan.

(Vid bl. 426.)

Her Erik¹ i Berghsiö fan i Hasel hos 15 bönder (ty ther äro ike flere) 14 kort... hos theres piltar, them togh han och brände up för fädhrarnas ögon, der af fingo the then hughen at the hafva nu mest i hvar gård en Psalmbook.

Han fan och på thet råd att the som togo abc böker til borgans skulle få them för ingen penning om theas barn kunde them utan när året voro om kring gåt men hvar och ike skulle the gifva dubbelt up.

soma fiskiare läggia en steen i ganen på gäddan och släppan så i stranden ther står hon länge til thes the vilja åter gen taghan

(Bl. 427—33.)

Jule Höghmässan

Först sångs Gudh fadher uti himelrijk sin h[elge] v[ilia] o[ss] k[ende]

Herre och Ära som annorstädz

för Och fridh p[å] J[orden] Alleneste Gudh i h[imelrijk] sungo qinfolket hvar annan vers.

sedhan stodho the å knä til thes Evang. sångz men för än Evang. sungo Corus Alle Christne och almogen Christus är föddt af en [jungfru]

Vij trom upå alm. Gudh, andre värsen qinfolken och tridhie alle til hoga

O tu helghe ande kom.

Kyrkeh. Predikadhe själf, och i början förmante han åhörarna til at betrakta för hvar skull the voro komne til

¹ Ericus Magni, 1593—1603 kyrkoherde i Bergsjö och Hassela.

kyrkia. och lass så för them Confessionem Jagh fattige Synd. m. bek. m. Aflösningen Mårgonbönen, och äntå tre härliga böner. Sedhan förmante han them til bönen att the måtte värdeligen höra G. ord. Fadher vår. Tå togh Capellanen up: En jungfru födde et barn i dagh, thet sungo alle tilhopa. Evangelium upläst förklarning om Högtijdhenes storlek. som åstundat var af fädherna, högtijdheligen hållit af änglomen. Sedhan arg[umen]tum Eva[n]gelii: När Christus blef född, hvar, i hvadh leghenheet. Partitio Evang[eli]i in 3 partes 1 Circumstantiæ. I Predikanen när han sadhe: hafven tolemodh jagh vil strax lychta, tå gnydde the och sadhe Välsignath vari Gudh vij fäm tijdh höra hans Ord.

Repetitio Concionis aut partium Concionis. (altidh i Predikanen hadhe han fram lärdomarna och hvadh tröst vij af hvart hava skulle. När Judharna beskattadhes föddes frälsaren När vij ärom i största nödden nalkas förlosningen.)

Ibland förebönerne badh han församlingen bidhia för the tu barnen som i dagh döptes. han badh them och takka Gudh för godh årsv[äxt] ty för få år lidho the stor nödh och hunger. När Predikan var ute sångs Välsignat v[are] J[esu] namn.

Mannfolket stodh på knä så väl som qinf[olket] alt in til O gudz lamb sångs. när thet lyektadhes Sång kyrkeh. Puer natus in Bethlehem. Capellanen som medh kalken gik han hadhe en skeedh och togh ur kalken och gaf hvariom en sk[ed] för vijua nödden skull efter at thär var ike mykit i förråd.

När klämtat var, sångs O Herre Gudh af himelrijk, g[if] o[ss] n[åd]h t[il] a[t] p[risa] t[jigh] sedhan hasta the sigh ut hvar hem til sijn stughu. och strax mot qällen tijt i gen til

Aftonsongen

först then 118 Psalmen. Nu bidhie vij then H. And. Predikan som förra qällen dogh af Esaia 9.

förebönerne uti Litanien och bön om fridh (intet annan dagen)

Min siäl. Efter Gudz skik.

en bön och velsignelsen klämtningen och O herre Gudh af him. g. o. n. t.

Ottesången sångs så bittidha at vij voro hemma en tijma vidh lagh och åther höls mässan och mer än half predikan för än ljusten släctes i the tre kronorne.

Aftonsongen begyntes när ljusen tändes.

Äfterst i Predikan upreciteradhe kyrkeherren siälf them som hadhe gifvit Testamente för sikh medhan the än lefva, och förmante församlingen at hon skulle bidhia för them at Gudh ville vppehålla them i sit ord in til ändan. ²och them som gofvo äfter sina föräldrar eller barn. för theras siäl badh han samt medh församlingen ³och them som hadhe gifvit en daler hvar för sit skep som ut hadhe varit til siös, och giorde en taksäjelse för theras välfärd och hemkomst

Samalunda förvitte han och några som hadhe lätit bidhia för sikh när the lågho sjuka och voro hälbrögde vårdne och inthet hadhe låtidt församlingen giordt Taksäjelse för sikh.

Thet var och hans ordning then som ike strax ville göra bröllop utan fästning och taga brudhen hem skulle han för mökränkningen gifva til kiörkon en mark peningar för än han vigdes och sedhan..... för hvart år the voro til hopa för än bröllopet skulle skee.

siälf gaf her Anders en Ljuskrono til kyrkian, ty govo och några bönder andre två kronorna.

När klokkan then större köptes och then rjika ville ike giva meer än then fattiga för han ike får mera höra än then fatt. Giorde han then ordningen at bonden skulle gifva för hvar dräng en $\frac{1}{2}$ mark för pijghan för yngre son än 15 år en öre för yng[re] dottren $\frac{1}{2}$ öre. för sikh en mark.

Alla aftonsonger sål.

1 Fadher Vår som i himlom äst våra brister

2 Nu bidhie vij then helghe and.

3 Allenast någre få ord säger Kapellanen i Predikestolen. Efter vij äre hijt komne i then acht at vij skola göra Gudhi then tjänst som oss bör och höra hans Salighg[örande] ord. så vilie vij först ödmiuka oss och bekänna vår brist och säja

4 Jag fatt[ig] Syn[dig] M[enniskia].

5 Aflösningen. 6 aftonbönen Lutheri.

7 3 böner 1 til fadhren 2 til then he[lige] A[nde] 3 til Son[en]

8 Så vilie vij och läggia thenna bönen til Fadher v[år].

9 Epistolam cum Concione eller om ther är ljtet folk läses Luteri Cathechesis.

10 Litania cum precedenti admonitione

11 Fadher Vår

- 12 Efter Gudz skik.
 13. en bön 14 Välsignelsen
 15 klämtningen
 16 O Herre Gudh af himelrijk.

Scola

Hvar gång som Badhstugan ellas i Lule prestegård få alle diäknegossar badha medh. Och så ofta brygges få the en kanna färsköl.

Glosor ur Bottnen.

at |: åter igen, quart. ein mijl ier at.
 äi för ê: mäin, bäin, stäin,
 ä ~ för a — stäka ~. dräka, häva ~
 inläghu, största notvaken ther noten inlägs
 nöta: dragha not
 huruahäit ~ ~ |: huru hon heter. väit int hurua häit
 hävi för haver et här,
 hävena för havena. i hävi.
 na |: någhot.
 härneskor.
 Stillning är gift och förbättring på köp när then sålt haver är
 ångerköpt.
 Dura är bidhias före och vara ånger, thädhan är durin och durot.
 Botnicè. Dura: bedauren.
 jär — är.

Kastjakkor hafva qinfolken näst å til kyrkio fodhrat medh
 gråskin och fårskin kill[ing] lambsk[in].

Trøjokr[agar] fodhr[ade] medh herm[elin] eller grås[kin]
 och the förmögne medh mårdsk[in]

Manfolkz koft[or] Manfolkz trøj[or] och kiortlar fodhr[ade]
 medh sv[art] fårsk[in] hafva många utan på i kölden.

ibland 200 qinnor voro i Siäla 7 medh kapränikor 42
 medh mössor och the andra medh huf[vor]

Brudhugumarna gå alt medh fodhradhe klädeskiort[lar].
 fårsk[in] svarta

somlige fattige brudhar hafva inga länte kädher på sigh.
 the gå snödhe nogh brudharna i slijka kiöld.

När Messan är uthe tå bröll[op] är siunga the altijdh:
 Gudh som allting sk[apadhe]. men theras ton bryter många
 städhes åf.

Mins huru the hafva trådhen om sigh om midhian.

om hatten { som band
              { som öfverdragh

om hals

om armarna

i kors på ryggen och bröstet.

märiän — morghon

Birgkarlar

En bonde från Birkala gaf sig ensam up til Lapparne i väg för them ther the skulle dragha fram när the färdadhes emillan siösjdhan och fiällen (ty i Norbotn bodde ingen nor om Bygde then tijdhen) och lät sin kona moka sigh nidh i snjön så at när Lapplägarna kommo moste the dragha öfver honom om natten, och tå kände han när the öfver honom kommo och räknadhe så huru många the voro n[eml.] 15 som rådherrarna voro och tvingadhe hela Lapmarken under sigh, när the omfarna voro hastadhe han sig up och kom enn annar vägh fram om them och låg i försåt för them med ett svärd och snappadhe hufvudhet af then ena efter then andra och ingen thera kunde väl blifwa honom varse för än 14 voro ihjälslagne, på lychtenne kunne tå then sidste skönia, och han reste sigh mot Birkaln och begynte slås häfteligha emot och hadhe när blifvit honom öfvermächtig hadhe ike Birkalens kona komi honom til hiälp at han vandt then sidzsta medh och togh så han in Lapmarken och hadhe så all skatten under sigh och hans barn efter honom in til i Konung Göstafz tijdh.

thetta sadhe Erich Guldsm[ed] i Lule sigh hafva hört af her Anders i Pijte och Olof Mortenson i Hortelax hördet medh.

Båtar Näver och Barkslädhar göras nog och väl i Häsende Kar göras i Väla

Skäfte sälia Häsende fattig folket i Gäfle för Salt.

Hambrunge Lakabälgh.

Städher i Swerige.

Skeninge (sade Per Bältare 6 maji 609 öfuer sine 90 år) war en mächta stoor Stadh til 1800 borgere som ätte siälf ägende grund i Staden, 2 klöster ett munka och et Nunna-kl[oster] Stadzkyrkia en Bondekyrkia och en Spettalskyrkia. Han war keysere frij (at han intet gaf keis[eren] Skat) ty war Ture lång (ett stort manneträbeläte så högt at en stor karl

näppast rekte til Taskan hans) satt derfore til en åminnelse mitt på store Torget (som var som Vpsala Trägård stort steenlagdt). thenne Turess belete sägz hafua en gång när eeld war lös ropat på Tyska Vorware dein Haus, ich vor war mein Haus.

(Bl. 436, 37.)

Häfd.

2 Martij Referente Michael Olavi Sec. i Vambedal

Enn war i Cantzelijet som heet Rolf han togh lokket af enne träkanna och skref caracteres på en seedel och ladhe i kannan och hölt kannan under bordet, och sadhe, leen inthet, och frågadhe om wanten (som hans sässe (Marqard) tappade på vägen, och Rolf lofuadhe skulle igenkomma,) skulle komma in genom dören eller fönstret på taket, Marqard som tapadt sade genom fönstret, och medh thet samma logo the, Tå sadhe Rolf, efter i logho så må i leta på taket. tär the och funno samma want, och tå satt Michil Olofson vidh samma bord, och han samt And. Anderson som var Cantselij dräng och nu fogde i Småland klifuo efter vanten som fans ike två alnar från fönstret på taket.

eodem referente.

Mumia er then olia som finnes nidhre i Jorden, ther som wägfärande männen komma under sanden som them öfverfaller, in Æthiopia.

eodem ref:e

Willam de Wijk gaf honom en lijten hop medh Segersteens grus (thet han medh *Smidhie slinder* matadhe) som han hadhe tagit i Östergötland thet war så mächtig at när han ladhe en nål til en alln eller $\frac{1}{2}$ så måste hon springa in till stenen.

Han sadhe sigh och hafua en padda torkat i lycht käril under benk undan hetan och vedhret, hvilken hengd på ens hals stillar blodh rinnande.

Elfsborg bygdes någre stedhes för än ther thet nu står. Slottet bygdes i manna minne

vidh Ekelanda är en hög borgh medh vall om kring.

Vidh Askheems kyrkia var fordom Marknadh Midhsommars dagh.

Her Torsten i Fäsbergh sadhe sigh finna en gång en Sälavunge som inge tänder hadhe och dogh hadhe ett Slaggstyckke i maghan så stort som en knytnäwa. han lågh och sof i solskinet.

Vidh Falekoping uthi gatun vidh gärdet är en grift huggin i siälfua berghet.

Strax utan för Alramanna bricku in i Halland är en lagd grift medh dör före, dören qar.

Widh Marieholm en ståndande Runesten Retulit Dux Carolus. i Elfdala kyrke dör Runor uthuggne Referente D. Carolo.

Vidh Huseby i Vestergötland 2 stora stenar retul. Henr. Henr.

På Hisingen står en, vidh Elfzborgh.

I Käälbby vidh kyrkian .2. half mil från Huseby

Vidh Hägnetorp är en Runsteen af honom weet Lasse Jonson fougden.

På Huingen vtan för Danaholman är en Compass huggen i berghet och bokstavar rundt om kring. Her Torsten i Fäsbärgh.

Desse bokstavar äre nyligen dijt stolne. sadhe Nils Börjerson

Hvingen hörer Danmarks krono til

(Bl. 438.)

Svenske i Valland

för någre år sedhan 3 eller 4

Axell Gyllenstiärne i Rom studiosus

Erich Gyllenstiärne i Rom krijgzman.

Matthias Montanus Notarius doctor. i Rom.

Andreas Servius¹ Tullskrivare uti Venetien.

Scriptum Anno 1603.

(Bl. 444.)

Anno 1555 räknadhes alt i Norbotn markatal.

span korn för 10 öre

kyrkespannen i Norb. för 1 ♀

¹ En Andreas Servius var filosofie professor vid gymnasium i Neisse, Schlesien. Männe den samme?

Mantalet 1555

Skelleta	389
Löfånger	183
Byghdå.....	209
Vmå	441

(Bl. 458.)

Anno 1317 var myntemestare i Lödesjö som satte sitt signete med slijko m[ärk]e nedhan före et bref som Stadhsens män hadhe utgifvit.

(Bl. 482—85.)

Antiqitas Burica

I Skön ligger en griftsteen på kyrkegården ther står uthuggit en vapn, uti Skiölden är en arm medh stålhandska ovvan på hiälmen äro två vapnyxar i kors. (teckning.)

Sama vapn säghs vara Fale den unges som tiänte i Konungens Hof för en Smådräng När krighet stodh millan Konungen i Sverike och Danmark, och Konungen vardt fången togh thene Fale Konungens son som barn war och flydde in i Melpadh och up födde honom i sins fadhers gård i Byrstadh, i Skön Sockn och let honom draga bonda klädhen til thes han vardt 15 år och tå iklädde han honom högtijdhelig klädh. och upreste så Mälpadha Ångermännen in til Strinne Hälsingana, Jämtarna, och drogh alt framgijnt och af dref Jutarna och insatte så honom til konung igen. När nu Pilten Konung hadhe blifwit lät han se sijn taksamheet emot Fale och gaf honom til förläning Mälpadha, stykket af Ångermanland och Jämteland, och förbettrade hans gamle förfallne adelskap och gaf honom en vapn som nu står uthuggin på hans griftsteen (inthet hiälm tække utan så) i skölden en arm medh stål handska, ovan på sköld: två yxar (pålyxar). Samma vapn var och utmålät medh Gull och färgha och hängde på väggen i Sköns kyrkia och ther var en gammal Svensk bok, uti hvilka alt sådant var inskrifvit, henne samt medh vapnena togh en b:d Johan Siggieson född i Skön tädhan af her Lars och sadhe för Konung Johan at thet var hans slächt och fik ther medh adhelsgifte, lät sättia samma vapn i kyrkian thär han bodde i Smål. vidh Kalmar: nu säghs han vara dödh iagh frågade

der efter, då sade Hans Akeson det war i Småland, Messenius, det var i Wastena.

Sköns kyrkia hadhe tu torn för, när thet ena föll bort läto the ther göra bohlgård af. hon hafver för varit Slott, ty skytt-holen synas grant och hvar bjälkarna hava suttit.

Thär var Ringmur omkring fordom och var beflutit och kalladhes Sköns ö.

I kyrkegården står ännu S. Brijtas kapell. ther äro offer stäckarna qarre än, thet står ännu helt och hållit och sägz vara 200 år gammalt. Ther i Messadhes och offradhes allenast en gång om året om Brijtemäss[an] : efter Mikilsmäss.

Gotnisk mål

Ver havom oss ett häiligt minne
däth ständer alt på vårom hand
låistom oss Gudh fadher uti himelrik
och son och then heiligh and
Du sancta Trönia du stat oss bij
än valdogher är oran Gudh.

Christ stodh up af dåudha
läyste han os al värilin af naudha
ty viliom ver alla vara gladhiom
och lofvom vårom herran i allom stadiom. kyrieäläis.

S. Jörens fästemo i Timbrådhs kyrkia. (ritning bl. 484.)

Sagur

I Läkkö för Huset är en gråsteen som altijdh är våt och aldrig torr, han lågh thär vidh sjön i fru Elsas¹ h[er] Christ[er] Kl[asson]s mormors tijdh.

En pijgha var inkomin i ett bergh och var ther några daghar, ther inne var inthet annat folk än utgamle och spädhunge. ther var en kärling som hadhe varit ther i 20 år och än längre hon satt och vaggadhe en hop medh barn i en vagga som var af Järne. och qadh thenne vijsan: lulla, Säve lulla

Labbe Leerfoot

Agnil och Magnil

Hon badh Pigan ingalunda äta af theras mat och för alting förbödh hon hene äta theras korf then the och ofta ville trugha henne til at äta. Brödhet theras sadhe hon inthet vara så farlighit som korven.

¹ Läs: Anna Clementsdotter (Hogenskild).

En Jungfru Sigrith Knutzdotter be:d drömde i Påländ för än H. Göstaf Adhulf blef född och sadhe sin dröm för fröken Anna, thenna: At en gamal man kom och sadhe henne at Hertigh Carls förstinna var hafvande och skulle födha en son. Och Konu. Sigismundi Drott. skulle varda havande och födha theslijes en son, Och såsom Jacob och Esau stöttes i modherlifvet, så skola thesse två stötas emillan Vpsala och Sichtuna.

Samalunda Sadhe hon och at Anno 99 uti Pingesdaga helgden drömde en frustugu pijgha brita benämd i Småland, at hon sågh på himmelen fyra män tre såto til hopa och then mittuti satt hadhe en lykt krono på hufvudheth, then på högro sijdhan satt hadhe en spijro i sijn högra hand han satt alt stilla, then på venstra handen satt han hadhe et sverd i sinne hand

Detta drömde hon uthe på markene i en ekelund och hadhe sijns frus barn på armen Hon qidde och greet svåra i somnen derföre väkte the andra pijghorne up henne och fråghadhe hvadh henne völt hon sadhe sigh aldrigh vara i sådan forskräkkelse och [var] fjäjin hon väktes

I sama vijku drömde en annar frustughu Pijga Merita b:d at Solen bran så svåra heta at ingen kunde blifva ståndandes på Jordenne, på sidstone föll hon nidh af himelen, och upkom åter en måna skeen så dimbot

På lychten kom up then rätta Solen hon skeen så liuft och klart, at alle menniskjor föllo på knä och höllo up sijna hender och voro fägna säj: Väls: v. Gudh vij få then rätta solen igen, Ther tykte henne hon stodh mitt ibland och så blef hon upväkt af en Jumfru som lågh när henne. Thetta alsammans före:ne sadhe migh fru Karin ¹ H. Christier Clasons ² på veghen vidh Grödlinge när iagh fölgde henne til Hörningholm at se ther gamle Svenske böker. ändågh ther voro inge Svenske utan Latijnske stätelige.

Vpå Mörkön är en by heter Brunna ther är en grift 64 fötter long och tijo bredh. gjordt medh snaddar två upresta stenar i hvar snadd och 2 mitt på i hvar sijdha. ther hafva fordom några gravit efter et sverd och när the kommo nidh på hiältet (så kalladhe bonden thet och) som lågh på Jätten Brunthes bröst tä satte han up sigh, och the som grovo föllo

¹ Bjelke. ² Horn.

somlige nidher af förfärlise och blefvo krossadhe och somlige blefvo bortförde i vedhrena then ene hijt then andra tijt. Hans hustru seghs hava heett Sanna och skall vara begravnen vidh byn Sanda men hennes grift säija bönderne sikh aldrigh hafva funit. utan en bonde sadhe sikh oförvarat hava kommit inpå henne, men ingen letare finner henne. I Sanda bakka står een Runasten i hvilkom är Rubijnæ gryte inblandat många städz.

I Berghus på Mörkön är en Jätte stughu ther var en fru inne i et år, undan för fiender och henne rögde en hana.

mins fiskiaren, hvadh fisk vil du hafva huru gamla? 6 års Sv. han. och fik han inthet annat än små fiskar andre gången frågadhe Berghherren sam: — — — — (Fortsättning felar.)

(Bl. 492.)

(En mycket virrig eller dålig uppteckning af Danaholmsmötet och rämärkena, Collins och Schlyters upplaga af Vestgöta-Lagen, sid. 67, 68, 287—290, slutar sålunda efter Skettemosa (scaptamosa i VGL. sid. 289, rad 6):

af Dannermåssa och i Dumpu af Dumpu och i aske haft mellen Blekung och Mora.

Her säthis Landamerum, Frist Fledstena, åå olands[?] vdd[?] så rudan och i Rodostena, af rodostena och i Trandzflj, så i Funsten, så i Fosiö, så i vbba kieldu, så i öiasiorer, så i Tamnäss, så i nätto hasitta ååss

så i Birga Nirneu[?], så i Grårör, så i Albogaström, så i Fegra-beck, så i Beliande[?] så i Hakano, så i Trästena, så i mittfors, så i Träierna så i Brokafrö, så i lössgiunet, så i Tralztidh, så i megnisfoss, så i markebluff, så wastnen Eid, så i Wijk, så i Wikedall, så i slogis quarnn, så i Siutröster, så i Junkesked, så i Jungehampn.

(Bureus anför här icke sin källa; förut har han, å bladen 122—124, afskrifvit uppteckningen i VGL:s hufvudcodex, B: 59. Han till-lägger sist: require ab Olaf Hansson 1524 Rågångz ritning.)

(Bl. 498.)

En tijdh hände sikh at en Markat eller apinia slap lös medh en kädhia och kom afsijdhes i bygden tijl en bondeby och in på et tak och stodh och koxadhe nidh genom vindögat.

När bonden fik det se, och hustrun sadhe han at det war visserlige fanen. Och huru hon stodh och omakadhe sikh åt och fram och ville nidher till folket slap kädhen nidh för fönstret ty han hadhe hört at dievulen skulle vara bunden til en tijdh och nu skulle vara slupin, Derföre stegh han til sin koger och stålbågha och sköt Markattan igenom så att hon föll vidh gällvet När han sågh thet var så snart giordt föllo the bådhe å knä och takkadhe Gudh så innerliga at fanen var nu dödh och at han skulle nu aldrigh mera göra them någon vända, Bonden togh Apinian och ladhe i en långsäk och gik til Kon: Göstaf och sadhe Nådhughe Konung Jagh hafver skuttidh ihjäl fanen, aller skal han göra oss något bong, Gudh hafvi lof så vist. När Kon: hörde thet hölt han så sälsynt och badh läta seen, Bonden drogh stramm kädhen slambradhe i säkken när Apan framkom sadhe Kon: Du hafver skuttidh fanen du skal få fanen Och lät sättia den förtvifladhe bofven i kistan hafuer icke du skuttidh mijn godha Apinja ihjel. Och lät konungen allena skrämman der medh at han lät sättjan i kiston. Och gjorde sikh altijdh der löjje utaf.

(Bl. 504 v.)

Ribbing Sturar

Her Jon: Nicol. Bothn. i Sorunda är en förfaren man på adhelens Slechtereregister. Han sadhe at thet voro 2 brödher i hedhen tijma then ene het Ture then andre het Svan thenne drogh i främmande land och kom Christen hem och hadhe ett fiska refbeen til stödhestaf ther af böriadhe han kallas Ribbing och af honom äro Ribbingarna. Samma staf henger än nu ther Svan blef begrafuin. af Ture äro Sturarna komna.

(Bl. 506—8.)

Angermannica.

Kaantæ kante |: sadhe Ante |: Andres. Kante fo du inth strömingen kant, så så är du ikke dis viller kant.

börsltijdh pro bärghzletijdh, andtijdh,

äll för eld. älla |: bränna, ên älla.

nörr för Norr.

biörking Ang. Laxör, öring, ouring, Ang. Laxbarn taghs Michelsm: tijdh

Lax tax ifrå Missomar til Olsmessa

Okkel Okklen taghs om våren är så stor som öringen men hårdare hufudh Öringen är spräklogare än Laxen

När wij hadhe nytiat skedhan up i Longsell togh bonden den och ladhe den under Smörasken. Öringen hadhe hustrun lagt kringom fatbredden på thet wij skulle få bettere supasodhet. När hon bar fram fatet lagadhe hon at tåkkes fatet lågh ofvanå

föttijna går en tunna ty dem bryggia the med i Longsäll. Ouringen är en skogh i Sebberådth.

I Halium Sockn hafva några grävit och ibland någhra mannebeen funit en säghelsteen.

En steen sägz vara vidh bron öfver Noreth vidh Näs i Longsäll sockn, som synes fiätet i efter Jätsinga bärn : Jättebarn. gäta är omtala.

Mins huru Jordvallen i åbräddarna är nidhsighin såsom grädda af tiok lupin mjölk

Mins hurudan båt vidh flodh i Longsäll var ingen köhl, lijten och snibbot

Mins huru stokkan sadhes stå i bärghet thär gångspången var öfver forsen i Longsäll och at hohl voro nidh i bärget boradhe. bredhe Sparrar brukas mest, grytbänker.

Hilrug som Mårdskin på kraghar.

biörskin fällar i bondegårdom.

mins den steenen som var fallen nidh af bärghet, huru han skall målas

huru diupasta åbräddarna målas och pijkarna, och then högen som står mitt i forsen i Solät.

När någon färdas och thet är kalt fordra theen väl och läna honom fodhradhe klädhen biörskins kiortlar, Biörskinsfällar och ryor på båt och slädhar, Sadhl honom som ridha skal och inthet äger. I Ländz.m. gårdar nödhga the honom til äta, drikka och lokka til ätha.

taga gärna skemt til godho. menlöse, dogh kloke, seenfrågne i all sin handel.

Uthan skogen menlösare än ofvan. spør.

I Angermanland förs nogh ost och smör och getekött til marknat, men af Helsingland för[s] mera til upland och bytz i Spanmål och pening:r.

Helsingarna köpa mera sädh än ångermanen ty the trängias så många om hemanen, Hårdår tvingar ångermännen at köpa sädh, men Helsingen köper årligen.

Mins Anund i Själa fiärdingzman at han upräknadhe för körkeheren huru många koor hvar bonde badhe i tre fiärdingar. fyro göra trehundra.

Vara dom här, äro de här.

tohl megh i: bijdha, vel hör migh

kärna pro tijnna.

mins om salgiorden som lindat var med rött klädhe om vidhian.

brander bruka the nogh i ångermanland på taken.

Sadhlar brukas fögha utan en Repa[?] mångfalt tilbundin sunnan gäst: bör, vädher, vind.

sängan pro sängian vel sängien

smältqist: visp.

vrijl — vext utan på trän

Måsor pro Masur.

När thet [var] omykit stiärnliust en mårgon sadhe M. Jacob innan dager blijr få vij snjö, så giordet och när jagh war i flodh i Longsäll var rett stiärn ljust dagen efter kom snjö

I Arbogha, när Kon. Johan sågh at humblen ville vexe lät han bort hugga träen ur trögården som mäst var och lät utryma Humblegården.

Sturemyntet (ritning)

(Sten Stures profmynt 1512 till $\frac{1}{2}$ Rdr, n. 10 hos Berch.)

Thenna Peningen ätte en man i ångerm. för honom lät Rasmus Lodhvikson efter K. Johans befalning gifva Sex daler, men then Peningen som jagh ritte efter, var guttin ther efter, och honom ätte Per Månson på Skörnäs.

För altartaflan i Nording: gafs 300 marker men för then i Lule är g. 900 the äro lijke henne i Upsala.

Matsker Ang: matfrån,

Mins Skidbstadh ther Skidhen stanadhe i Ulånger och Anders eedh af andarn af gubben och skidhet af henne som satt i stenen.

När Matz Åläning slogh sonen sin Jöns Matson medhan han war lijten tå sadhe han Jag har ändå en får hvem har tu då? Gudh i himelen s[varade] h[an]

Angirm.

När the pakka humlan i tunnor eller kar tå sättia the een káp mittuti (mitti) så länge thet är full pakkat och tagan så up at hon icke brinner i hop utan angen måste genom holet updrivas.

Hvars ära moor.

Mins gäddan som svelgde up gåshufvudh och ville hava gåsen nidh och gåsen ville hafva gäddan up til thes at folket skilde them åt, gäddan var inthet van uedh gäs i ångermanland.

Hasl vexer i Billa i Sjåla, på Råbberget i Multra i Nora.

Humbletågorna när the växa för tjukt brännas the bårt somestädz, och somestädz skäres uprijves och sedhan gödhes medh fåredunga.

Somestädz äro väldiga humblegårdar räknadhe som någre Säländ jord.

I Bote är Sigtuna och Ubsala.

I Edh Sockn i ådalarna äro Vesterårs och Arboga Sandar bringfärdigh pro blidh färdigh Blidha N. P. fæminæ

Silfskedharna bordskedharna hafwa the satt på på väggen i förråd, hoos Edhvård och Samsons på et trä ■■■■■■■■. updyghnes i: uppenbart.

Sqalra i kyrkian, svåra i Nording[rå]

Qinfolken siunga hvar annan vers falla alle på knä när Presten (Christnar barnet och) läser fadher vår.

Mest alle kyrkegålfven lagd medh tilior, jagh tänker för fota köld skull.

Tämingskjut

byta jämning

Ji pro idher Gådth ärä ji (aut jedh)

spadha skovel pro skodd skovel Anger.

Vapnar

Jämteland säghs hafva S. Olofz yxe

Härnösand en Bäver [♁]

I ångermans Signetet A

Säbberådth 4 Varghär 4

Gunmunderådth kråka Stigsio

Torsåker 2 Tarmar Häudånger

Solet 4 Kaja Hösiö

Ramsell Lenäs

Rasell	Hälgum
	Äsle
Bote 4 Kämpar	Fiällsiö
Nora 3 Skorf å löfvet	Junshell
Nordingrå 3 Baggar	Lidhen
Nätra killing	Edh,
Seensiö Garpar	Multrå
Anundsiö Lappar	Lenäs
Siäla 1 Kalf	Skörnäs
Arnäs 1 Stekare	Biärträ
Grundsund Skorf	Skogh
	Ulänger
Nordmalung	Vibyggerå.

Så kalla de hvar andra.

(Bl. 515—17.)

Rorka är theen rodgan som kommer i Sädheskornet, utaf fuchten som drifver ur när mykin dimba är om Jacobsmessotidh tå blifver axet, aghnen och sedhan kornet rött innan uti och ökas alt in till *gräddningen*, i mjölet theslijkast. Derföre tagha the åtестeen och lägga i Ladhelön.

En kiälla är vidh Nordingrådhz prestegård som sådana rödhga smittar på Stenarne.

Finnar äro nogh besittiandes i Ångermanland som efter Hertigh Carlz befalning ther nidhsatte sigh när the rymde undan Flemingens mord. the rödhja skogh nogh och få nogh rogh the göra högga *rogghäsor* och vända all axen norrut och stybbet mot Solen på thet at Solverman ike skall mälda kornen. Häsjan är stor i: bredh och högh och hon står i skoghen vidh almänna vägen, inga gärdz gårdar hvarken Svidh eller Skogh, och ikke hugga the heller allstörsta fururna sin kos utan hugga barken bort rundt om kring en rand på thet att ther skall blifva Torvidz stakkar til *tjårubrand*, och andra torr trä läta the nogh stå qart qare. och *stubbarna* och *stybbet* när the skurit hafva äro högga, på thet at andra året bränner han samma halm stybb och och tå får han mera rogh.

Ifrå Österbottn komma godhe fiskiare, rödjare, tiårubrennare Siälekarlar medh *ijsbåtar*,

ut medh Vestersijdhan Botn är *bättre* (mera) fisk i vånom efter Östan til äro flere fiskjare.

I Nordingrå är gott Själafiske.

Antiqitatis vestigia

1 Skärssteens Gubben

2 Käringesteenen i Vibyggeråd

2 Käringesteenen vidh Lydhhöhle

3 Ett hohl i bärjet såsom efter en talrik i Vidbyggeråd
å Fäbergz udden

4 rum i bärjet efter een som satt och meette, ther synes hohl i berjet efter huvvudh rygg och axlar

5 uti en steen synes tre karar två hålla hvar annan om halsen och then tridhie står och seer uppå, på Götzvijkzudden vidh Högelosman.

6 Rözsiö synes i bärjet lijka som målade 2 konor medh hvijt halzklädhe vit forklädhe och svarta kiortlar.

7 På Heems ön vidh Ornässundeth i Botilbärjet är een Jättestughu medh Benkiar, vidh Presthus skoghen $\frac{1}{4}$ vägh från Capalet.

8 Jättestughu i Rövfarebärjet i Grönhamn

9 fjätt efter häst, björn och karl, östan vidh Presteåkren i Seensiö, på Hällväghen.

10 är ett hohl i bärjet efter en stång, ther synes blodh hafva utgångit (i Halnäs bärjet vidh Svartnora i Nora Soken,) när then andra Jätten på Obohlsön drogh noten och båten upför Notbärjet när jetten som var på Halnäs bärjet logh åt honom kastadhe han en stång åt honom at hon stodh i bäriet och blodh gik ut, ther säghz synas rödht stenslagh ther nädhan för hohlet som blodh hadhe ther runnidh ut

11 är een steen som en kyrkja vidh konungz gården i Bärträ ther är dör på och rum innan til til en karl. på Kutula ägorna.

12 är en qist vuxin ur thet ena trädh ut genom thet andra vidh vägha skelet åt Osby i Seensiö Soken.

Vidh Öland på Junfrun är et hohl in i bäriet som en hvälfvd kyrkia, medh högan dör, Der inne bodde Rån och boförde thädhan ij et annat rum, tijt hon togh een knicht som ther var i try dyghn och när han kom thedhen sadhe han ther var inthet folk än qinfolk. strax ther efter blef han dödh. thetta

skedde et dygn för än krijghet stodh vidh Södhre Ölandz
udden.

Se grant til medh lijthet omak
Thet första ny efter kyndersmesso dagh
Then söndagh näst efter komer,
then hafver nu fasta medh kold och hunger
Ehvadh thet är Skottår eller äj
Ther til får ingen säja näj.

Akerhönsen lära sina ungar hölia mul på ryggen medh
fotterna, när någon far efter them dixit Sus[?] apud Plutarch.

Lusciniae pullos ad cantum instituunt, ut si minores capti
et ab hominibus nutriti, deterius canunt, tanquam intempestive
lutum egressi.

13 i Skärkindz kyrkia it Jätte ref
ett i Lagga kyrkia i Vpland.

Axlebeen i Gråmunke klöster i St[tockholm]

Item i Lunda kyrkia, annexa till Skeptuna.

rognskrijka |: hakspit Angir:

vählgran vel värdgran

fjärka |: kås, stor puss, vaska. Ang.

Isbåtar äro medh medhar fodhradhe med Siälskin ther
medh segla the på Isen vrakom emillan

Skorstenar sågh jagh i Skogh sokn voro skylte medh
bredhen at solen medh Salta hafdimban icke skulle förtära
Stenen så väl som kalken.

I Camrarna millan bagarst: och herstughun koka the i
Presteg. och Länsm.

Mins hvilka lechtara the hafva fram i kyrkian öfver
Sakristian som i Finsk kyrkian i Stokholm, somestädz öfver
Sacristiedören i Sebrådth: somestädz bak i kyrkian, för trång
skull som i Siäla i Gäffe.

I Nordingerådth är Biscopsstolen utan koren härliga giord
som i Vendela.

Tre radhar benkiar mest allestädz. trånga benkiar så giorda
at the mäst vända sigh tillbaka när the sittia.

Saghu.

I Nordingrådth var en Bonde i Skärsta Anders vidh namn,
han var hund[ra] och tiughu år när Her Olof kom til honom i
sin svagheet, och fråghadhe honom om honom tychte longsam

och ledhsamt vara liggia så ensam medhan folket och hans dotter som sytan skulle voro på åker och äng, Svara han, jagh är ike ensam ty jagh hafver altijdh så vakkert folk hos migh, Gudz änglar, som gå och luta sigh til migh in i sengen vidh them glädber jagh migh ty the siunga så vakkert, mäst siunga the Christus then rätta herren Gudz Son i evigheet. och then versen All macht hafver tin fadher i händer gifvit t[igh] Så siunga the och Gudh af sinne barmh. och Christus lågh i Och när Her Olof råkadh säja fattigh man huru mår du, Sv. han, jagh är inthet fattigh ty jagh hav[er] Jesus hoos megh altijdh. Han sadhe sigh aldrih tagit mutor när han satt för rätta utan en gong skänktes migh en tälghknijf. När tolfmän ike gjorde rätt, lop han strax från dom, och när han var på syner gik han genast heem ifrå the andra och fölgde them aldrih til drijkz.

fölghen

I Nordingrådh är en bonde som nu fölgde knichterna ut, han är en godh läkiäre, han achtar på fnysketh efter godt täkn när blodh skall låtas, ligger falskan qar när fnysket är brendt så haller han för godt t[ekn] han gör olia af fersk Ströminge miölka til stenen i blåsan, han läker medh hasle (alder) käpper

1 Uti Borgh höghen i Forsen vidh Solett brände een bonde björkelunden och näreth bran sågh man mykit sorl af andomen ther i elden somlige hufudhlösa och fast underliga the ther slechte elden, Men han som elden uptände och otto eller 10 medh honom drunknadhe strax ther efter ther bredhe vidh.

Skip äro synt koma op för älfven in til borghen och förswunit.

2 En kista står i bärjet ovvan gården vidh Holm Edvardzs[son] som Solen skin på om mårgon (tijt pläghar Draken flygha ur Robbäriet) hadhe en vijs qinna sagdt

3 En högh är ther Påvels mormor i Underrum bodde när hon gik tijt och satte sigh kom altijdh ett gullnystan i hennes knä, hon lät ä falleth nidh ur knän och torde aldrih taghat then högen är på en håll menar jagh i Bote

5 Samalunda i Bote vidh Nindrum[?] ther hustrun sath togho the mull ur högh och fyllte på ugnana i två nyia stughur, samma stugur brunno up och inga flere hus, samma mull förde the sedhan i högen igen

4. I Fråne ther som nya gården bran ther fans i en högh en kittil slagg och en torvigg

Mins huru at ellen kom ur en gammal gård ther bran ike mer än en stughu och elden flögh bort öfver några bakkar och i en ny gård ther högen vart rörd och bran up alt samans til minste stikkan och diupt i bärjeth.

(Bl. 523—24.)

Helsingica	Glosor.	Angirmandica.
Tjärn lacus palustris.	byna pro bynom	Stywartom pro Sty-
troskvatn : träsk.	Pärsa pro Pärson	varten
välgiord : välgärning.	udda pro udden	er in fine adimitur:
sund sundt : sunder	bua pro bodhen	ut hav iagh haver
et sundrigt		kom pro komer
		våkin .oo. vakin
		kållin mat
		i våhl. debetis
		vurith pro varith
		i (ut loster i drikka)
		pro idher
		ö in y. hyr i i hiädh
		yster. syr pro södher
		i vork pro orken
		smörgåsa pro smör-
		gåsen
		skullin Jacob följa?
		pro skulle hin.
		Gudhärä jedh pro ider
		du få pro får sicut
		nos må
		stint, små fisklöjor
	sandslå :rävl	uplöps hufvudh som
	: sandås.	löper up i gislor mot
		råvedher
	tysil	tympil. Both. tylpl:
	fämja : undfamna.	Landskrå landamarka
		i ha sovwith en väl-
		loghan hvimp.

		Giên pro enträ vel Jên.
	damber	damber pro luchtar.
Gesticica	Gyrjan N. P.	Gläns. när två slå
	fæminæ	tilhopa medh bara
		värjor : slagh ut i fur-
		dilan gläns.
qart hvart.		svidhie kall.
qila hvila.	vasa	vähle kall. väter.
vi komer. pro kome		äklas : ählas.
		äklerij.
		äkhlgäk
		salteth drämnar vel
		dräfnar : smältes af
		vätvädher. dissolvi.
		äkl—: :
		äll pro all.
		sjöbosnök. såsom
		gählesnok hillesnok.
		bakesnok
		vanhagh, vräkies
		godhz tå är vanhagh
		späna pro spiärna

In Angermannia repperi

Gesticica		Hypericonis pluri-
frubär	Åkerbär vocatos. nogh	mum tormentillam
och	Hönsebär	medh frö nogh der-
	rijktfolk tiggia, bådhe	före är tär och nogh
	til bröllopsz och bo-	af henne, jagh fan
	hagh som är humbla	ellofve. 7. 5. 6. 3. korn
	och lijn när ådåls-	uti hvar krasa, ther
	männen dragha til 4	bladh äro, 4 knoppar
	korsmessen ut för å	hvariom stielka.
	älven, tå gå hustrurna	
	landvägen och tiggia	
	i hop humbla och lijn.	
	Men the til bröllops	
	tiggia nor om skoghen	
	äro inthet utan förtal.	

Angermannica.

blijsa är hobl å isen som siäblen söker til;
 blijsvill, när han ikke finner blisan igen
 stjupa stupa
 ökten öknigen
 onahlogh.

tvijta är kasta per contemptum som man kastar skotthälla
 så at thet vendes om kringh.

Ikkın et idhkin

(Bl. 526.)

Ödhmård är then skoghen som är millan Hambrunge och Skogz kyrkia. Edhmählen gemeent kallat.

På honom wardt Stephanus af Helsingom slaghen som medh Adhelvard predikade i kon: Stänkils tijdh och begrafven ther Norala kyrkio står.

På Hambrunge hedhen en mijl norr om kyrkjan vidh en myra ther stodh ett kappal upå en bakka sunnan om kärnet norr om väghen.

Thenne Ödhmården var Råmärke millan Vp[land] och Nordlandom anno 1290 i kon. Birger Magnusa Sons tijdh.

Karlgilt och köpgilt mynt är silfmynt och kopar mängt mynt
 Mark karlgill är mark Silf. Mark köpgill är kopar blandat.
 Mark vadhmal 72 alnar så löper för hvar aln 4½ öre.

Arf och urf

Staf och stool. se. Episcopi.

(Bl. 528 a. b.)

Gille i Ravund.

Alle Dandemän och Dandeqinnor som nu äre och en varda skolu brödhra och systra innan S. Pedhers Gille, kallendes Siälagille i Rafwud, helsom vij Priær Jöns Joghanson j Eskilstuna och alt Conventet ther sammastädz af S. Johansa baptista ordhn som först boriadhes i Jerusalem, evinnerlige medh var herra Jesu Christo. Göre vij edher vettrligt at för kärligheet

och gudheligen åstundilse som i til van helghe hafven thenna klostrena gyort och en her epther medh Gudz hiälp en göra vilen Thå hafwum wij medh (all ♀) varum godh vilia och samtykke taged och annammedh edher bådhe män och qinnor som nu äre och än vorde skolu i vort fulkompligha brödherskap medh alle the nådher. frijheter vilkor och privilegijs som wij särdeles hafuom ytermora af Romara kyrkia än andra orden, görandes edhr fullkompligha lofftagna och delaktoge medh thesse vore brefve bådhe lefvandes och dödhe af alle godha som i var ordhen i clostrum capellum, kyrkiom bönehusom som här til gjorde äro och här göra skolas som är i Messom medh tijdhegärdom psalterum vigele som bönom almosum, aflat renlifnat predican och af allom godhom gärningom som här til gjorde äro och än här epther göra skolandes af vår helghe orden första opbörilse, och sva framdeles in til verldsens ende, sva vidt som Christendomen är, framdeles gifs af vij Påvom i Rom svasom här efter nämnes först Leone then 3° af Adriano papa 2° af Stephano papa 7° af Sergio papa 3° af Johanne papa xij och af gregorio 7° af adriano papa 7° vij aar och vij karenar af hvariom thera och vij aar och vij

för brödherskapet som i gudheliga hafva annammat medh oss och af Johanne papa xxij 30 år och 30 karenar. Jtem förlats edher och så Gudz vegna af Romara kyrkia och af vår h: e f: s Påvans vägna hvart år siundedelen af allom idhrom syndom, och the bot och bättring som idher är satt för idhra synderframdeles gifs och tillägs them för:dom brödhrom och systrom innan thet för:de gille thenne enkanneligh nadh medh helghe naadh medh fadhers Påvens makt, at om thet sva vore at then kyrkio som före:de gilles brödher eller systrar komme i något förboodh af Påvens baadh eller androm Prelata bod ehvadh thet helst kan vara tå måghe innan lykta döra inne vara mess tijdhegärder och allom androm gudheligen embete at göres. Jtem är thet sva som at Gudh förbindhe at thet hendher någor at dö i någrom thenne före:de förboodh antige almänt eller enkannelikt, ta skal gudz ämbete göras för them, likkavist som för andra retvijsa dödha menniskior skal them ej nekas at jordas innan kyrkia och kyrkia gard af någrom man Jtem för thenna nådher frijheter och aflat skal hvar persona iij peninge som ingifne äre i för:de gille hvart

år utgifue til Eskilstuna Clöster. Datum anno dominj M. D. xxvij nostris sub Sigillis presentibus inferius appensis.

(Aflångt sigill med helgonbild stående i rikt prydt skåp, eller triptychon, med 11 tornspetsar; nederst sköld med enkelt kors. Inskrift: S. COVETVS. HOSPILIS... KILST... Kontrasigill: kors med utvikna 8 ändar och däri 8 punkter, alt i svängd, spetsig sköld.)

(Bl. 529.)

Råmerke

Skilnan (eller Räm^z) emillan Helsingom och Medhelpadhom ifrå Hafre Sockn och til havet.

1 Hafre kyrkjohörn 2 Flata klaggen

3 Kårpeåsen 4 ämnisbärghit

5 Målningz flyggen 6 Toringz kullen

7 Orreklinten 8 Oxesanden.

Millan Jämteland och Mälpadh

1 R... find kärr 2 Gåhkläpp vidh almunvägen

3 Hersand nordan älfven i Indal 4 Lyngefall sunnan älf

5 Steensjöholm 6 Kalkumren

7 Hafre kyrkevägg

(Bl. 530—36.)

Häfd.

Vidh her Erik Göstafsons gård tax järngytia på Siöbotnen.

Beste Demanter taghas vidh Stäkeborgh dixit Skeperus.

Vendele kyrkio är härliga byghd af ilun teghel

I Tyerp¹ hafver varit klöster och stå murar qar efter kyrkie bygningen ännu. vidi 29 Junij 601

Vti Vendel in mot Götebrunna som ligger på Börklinge hedhen til Vixstadh Sockn, är en källa som rinner uti Vendels å, hon är omäteliga djup, sadhe Lasse i Åhl för migh 29 Junij 1601. och hon kallas Odhens brun. forte ab Odhs biörn som ligger begravnen på Hedhen ther strax bredhe vidh som runesteenen ut vijser.

Missomars afton gå pijgorne medh gråbokransar för heta skull menar iagh thet skedt och uptänkt vara.

I Trädhe börjas oären.

¹ Tyrup är tryckfel i *Sammlaren* 1883 sid. 18.

Börklinge

i Börklinge kyrkia 2 Julij 601.

(Ritning af en mycket skadad grafsten »under altartapporna» [HIC] IACET DNS STJRBER[NVS] [CVM C]OSORTE SV[A qui obiit] ANO DNI M CCCXXX IX R[EQVIESCANT I]N PACE Vapensköld delad i 3 fält, bildande 2 trianglar och nederst 1 cirkelsegment.)

1516 Curatus Georgius

Psalterium trykt in hebdomadis ferias distinctum. utan på sama bok står trykt S. Erik medh 3 kronor i vapnen S. Olof medh yxen och Harald vidh fottren S. Knut medh 3 läjon i vapnen

Carolus Magni har och en sådan bok utan på.

på Södre väggen i kyrk. (sköld med kors) men norran til (2 sköldar med örnfot och oxpanna)

på större klockan:

Anno dni. m.d.xiii. ad. laudem. nōis. dei. et. m̄ris. eius. et sti. botolphi. fusa. est. hec. campana. per. mgrm. bu . . . anno xliiii. jacobi. ulphonis. archiepi. upn

emillan nampnen och anno stodho aftrykte två små peninger medh Dr. M[argaretas?] ansichte. Kors millan hvan staven

På Vendils kyrkevägg

Angelus

Var ej falsker i vitnom thinom
thy tolke qvalias i helvitis pinom

Diabolus

Takin öll och hiälpin grannom
oc skonen huatzske gudi eller mannom

Ang.

Hoor och alla skörheet fly
thu tekkis Gudhi äy medh thy

D.

Hor och ælskogha må thu plägha
Oc gör ey thinom likama trägha

An.

Stjäl ikke annars gotz eller hafwor
Så fåår thu ikke helvitis plåghor

Dj. [hans råd felar.]

A. Thu skalt äy hugga stinga eller mörda
Thin jämeristen om thu vilt gudj vörda

D. Slå j håll badhe man och quinna
thå math thu storan prijs vinna:

A. Råna och rövva — — —

om thu vilt himerikes rike fånga

D. Rövua och tak som thu mest kan
med tolko blifuer thu en riker man

A. Åstunda ike annars mans quinna
om tu vil lön af gudhi finna.

D. Tu må väl lokka annars vijf
och ther m̄ frögdar thu tit lijf

A. Om Gudh och heligt nampn skal thu ey
fåfengt sveria

Om thu vilt thina siäl ur pinone väria.

Dj. Swär om Gudh hans uuder hans dödh

Och skulle thu än aldrigh äta brödh

På södhra väggen

jagh heter höghmodh

står op i et grönt trä och speglar sigh. fiädher i mössan.

fru verld mit hop tu äst och min ven

Dödhen står nedhan och såghar af trädhet

iagh heter viss tijdhende

var viss iagh kommer

nu och är ey seen

framme på ytre gaflen

Anno Domini medlx^{mo} depicta et tabulata ecclesia ista in honorem
beate marie virginis cui sit laus honor et sempiterna gloria.

I samma kyrkia äro:

4 psalteria 3 skrifna å permant, en trykt i Liptzik. grof å
papeer in 4°

Exorcismus eller handboken, latiinsk tryckt på permant in 4°

Missale trykt som annorstädhz

Breviarium Vpsal. trykt in 8 stort. på papeer

i Bäling på Permant

3 andre väl skrifne åtskillige sångböcker på permant.

i en bok stodh: Henricus curatus i vendil 1505.

Så var sedher i fordom tijdh at när någhon fans slaghen på en åker eller äng eller skogh, then som then dödha åtte han skulle tå ägha åkerstykket om Banamannen ikke fans igen.

Så lunda säja the skeet vara, om Närlinge äng i Börklinge. at Ther skulle hafwa bodt en Knappe uti Väsby som nu ängen ägha, han skulle hava drukkit gestebudh hos Närlingiarna och när han gik heem säghs han hafva slaget sin Småswen i hjälf om natten på samma äng och sedhan skylt them i Närlinge bodde, at thär banamannen finnas skulle och sålunda vällat sigh ängena till.

thetta sadhe migh her Jöns i Börklinge 1 Juli 1601 ängen hörer nu Johan Karlsons bönder til.

Ther liggia 2 bredha tunna stenar til rämärke then ena lutar från Närlinge och ther är skrivet på men skriften är förlorat then andre lutar til och icke mera oppe af stenen än njuiggast kullen. Hans steen var kostvard som ängesnyttan hadhe och hans inthet som miste. Ther ligger een steen under til vittnesbörd at han ike är fallen kull, bådhä liggia the lijka diupt efter proportionen, och nidhre brädden är iämskild vidh giärdzlegården.

Under skölen tor väl stå nidhslagen någon ekepåla then som ville synat.

På Börklinge hedhen ther rijshögen nu är, var itt Cappal hette S. Holmgers K. ty thär sadhes han hafua suttit och hvilt sigh när han rymde til Helsingeland. Ther i var hans beläte $3\frac{1}{2}$ span langt ther offradhe the til thet står nu i Börklinge kyrkio medh langt hår unger man utan skägg. medh vridhit gulband och stijfte framan på hofudhet. sidh konungzligh kjortel medh hvitt brem och svartä dopper som Loskin. en bok i venstro handen och then högra var åv. under föterna var skrivit hialp halge Höllinger

På mindre klokken i Börkling stodh

När tu hörer mit liudh til bidh tin herre Gudh om en stadig tro och saligh afgang, och lefva med herre utan tvång
Æven olson var min mestär godh D. Johannes Jonæ galdet förestodh. anno domini MDXCIX

i Missali Belingensi Hunc librum una cum Breviari In Choro Corporis Christi ibidem cathenato legavit in test. Eccle-

sie Båling, venerandus pater Dominus Doctor Ragvaldus Inge-
mundi q. alme ecclesie Vpsalensis Arch^{nus} cuius anima in
perpetua pace requiescat obijt autem vps. die lune xix Marcij
hora qvasi 6 post prandium anno 1515. G. B.

Vidh Ekholmsund äro 10 eller 12 gropar i ett bärgh,
som kallas Elfkällor somlige vetta säija att Rår och Rör äro
anten på högden eller i lägden, men inthet på sijdhorne i
bakkarne

Vidh Sigtuna är ett rum i veghen åt Försichtuna thet
hava the kallath Matbur som framom fara om nättren att then
rån ther bor skal ike göra them illa som han pläghar göra
the ostyrigha.

Den i Vijk bodde åtte Svärd i Liusdal

Anund i Horne åtte Rödbkullan som ville manneblodhen
Vijkbonden högg then 3 tridie i hiäl, medh svärd, at han
som afhuggen vardt viste inthet af för än han bokkadhe sigh.
bokka däggh då sadhe Vijkbon när han sadhe inthet nogh-
adhet än.

Anund vart nyligen dräpin ty utbi fars fars barndom var
thet i mannaminne.

När M. Jacob Erics hörde far säija åv detta then 24 Julij
i Vassunda badh han Martinum Ljusdalensem Stud. skrivvat
til minnes.

När Frijaren och hans fölie hafva fått Ja och trolofvän-
öl är drukkit och ligger qar öfver natten pläga the kalla then
som talamannen är dräggebassa.

Knut Posse var en Vesgöte och bodde å Vijborgh, När
Ryssen var ventandes dijt med krigzsmachten sände han til
Her Steen Sture then äldre 28 Nov. och lät säja honom om
han ikke finge folk och fetalia för Jul så kunde han ikke
behålla Slottet, ty årlige Inkomsten komer aldrigh för in för
än åkeföret är. och så snart hadhe Ryssen achtat sigh tijt.
samma hans budh kom fram med brevet S. Andree dagh til
Stokkholm och thär släpte han hästen bort, efter Possens be-
faling, Sturen sadhe hafver han fördt dig hijt så vil jagh väl
låta föra digh hädhan igen medh folket och fetalie

hadhe icke hans Smäll varit så hadhe aldrigh Vijborg
varit vårt.

En björn sadhe Johannes Bothvidi var som togh medh ramen järnet af draghet för än han gik til agnan. När bonden det vart varse, satte han ut tu dr: thet andra fördolt, när nu björnen hadhe taghit arvet af thet ena och skulle som förr tagha agnet vardt han af ty andro igenomskuttin.

Far Sadhe. Derföre minskas Bijnn at Ekarna huggas mykit bort ty på ekelöfvet som på Haslelöf och annor bärande träs löf liggia hanogz dropar ther af bijnn samkar sijn hanogh.

Vilbij äro i Vassunda prästegård i muren under stughuväggen, nogh. och havva hvar sitt hohl.

Orsaken til Feigden millan konung Göstaf och Ryssen, sadhe her Olof i Sigtuna sikh hafva hördt när hans bror blef utnämnd til samma knichte tj[enst] thenna vara, att när the Svenske vidh Vijborgh i Rytama låte hängia up them som rövadha Ryssarna, och Kyssarna åter förklädde sijna hundar och hengde them up för thetas skul som rövadhe våra emot thet förbundet som them emillan var giordt tilförende. Ty voro och alle Svenske välvillinghe vågha sitt lijf för än slijk smäleek skulle vara ohämnat.

i Sigtuna klöster ther var en grafsteen

(Inskrift): DNS ERLAND' ISRAHEL' FILIVS IACET HIC

(spetsig sköld, hvori kors mellan 2 palmkvistar)

men upå altaret lågh en sten såsom en tärning med samma vapn utskurin på en sijdhan och färghat och än tå en steen medh these bokstäverne IHC inskurna och förgylta

En Doctor (sadhe Augustinus på Venegarn) var i Tyskland som köpte en hvijt orm af en bonde och kokadhe honom härligha åt sikh, men hans dräng åt förste bättan der af, och vart så vijs at han strax förstodh hvilka som stodho efter Doctorens argeste och sadhet strax för sin herra, ty fråghadhe strax Doctoren om han hadhe ätit af samma kokning, drängen sadhe näj, tå fråghadhe han åter om tilkomande ting, alt viste drängen säjan ty vart doctoren vel varse at han hadhe ätit ther af, och sadhe Aug. at samma mat hiälper inthet mer än enom som först äter ther af

Marcus Lackey och Per Målare På Venegarn sadhe at Hararne bådhe han och hon havva ungar i sikh och balsteenar havva the båda

Tynies kornsven i Vpsala i kon. Erikz tijdh skref up på Skorstikkor all inkomst och utgift, på al then sädh som i store kornebodhen tå var, och stodh sigh bätter i Rekenskapen än alle andre skriv[are] som läsa och skriva kunde.

M. Jacob sadhe at nyje kniechter 8:de mannen

af Sverijke 22 fänikor

Finnland 17 Fänikor

gamle kniechter 16 Fänikor

Lijfländske Ryttär Solderadhe 4 fanor

Tiänare 2 fanor

Bondefanor 2.

1601 Tilkomne medh skip af Hälsten 7000) Fama
Engeland 7000)

Mantalet i Norlanden 16000

uti i Vplandom 10000

Her Mas i bro smorde sin ben och lijnstrumper medh sur Ströminge mjölka på thet han skulle slippa ur konung Erikz tjänst.

Per Fredagh boradhe hohl å Jute skipen, och klef i mersen och kastadhe Jutar, han kom til them som en fiskjare och sålde them fisk. Han sam öfwer norreström och hadhe brefvet på huvudhet som han förde til städerne i Norlanden, thes förin[nan] i nödhgadhes Her Steens fru gifva up Stokholms Slott.

Hävd

säkert folk. i Tijerp kom hvarken Brudh eller Brudhgun i kyrkian ike heller Brudhfrämman (kyrkehershustrun) om Måndagen som var på S. Petri och Pauli dagh och åtte hemma i näste by.

1601.

Causa est

I Tyärp hålla grannarna måndagz öhl sålunda the biudha gästerna heem och sina venner medh, så at Bröllops folket ike få sigh mat i Bröllops gården. om måndagen för qällen, skulle än ingen komma i kyrkian.

På Vendila klokko står medh grof stijl

anno dni mclxxi fvsa est cāpana hec: in hörē: marie: virginis gloriose:

hic sepult^o est honōbil' vir dñs Andreas Haquī q o' año dni mdviii 4 kl Ap. för dören medh 4 evangelistis och kalk mitpå.

hic sepultus est honōbil' d. dns heric^o er 118 9dam cū^o in
Vendil qvi obiit a^o dm på ringen: MD die mēs' Augusti
c^o aīa ī xi pa^o. 4 evangelistæ i hörnen och kalk in i ringen

Runostenar

En (sadhe Lasse i Åhl i Vendil) står vidh byn som näst
norrann för Tenstadha kyrkio är, en eenstakat gård,
En Runesteen upå honom äro lagde 3 eller 5 andre trinde
stenar. så ofta the häfvas af så lägger åter bonden them tijt
igen, som Peer Humble i Rysta i Tensta skulle hafva sagt för
honom

Elfkarby Sacristie dör är een

i Åskesta äng i Tijerp.

vidh Lytta i Bäling en steen

I Botekyrkia är en steen medh rygg och runor.

Vidh Vasby i Östergötland är en steen honom ville Gref
Månrus [Mauritz Sture] hafva til Hörningzholm och gaf bonden
ther bodde en daler at han skulle fram föran[?] medh båth,
samma vikun vart han siuk

Beling.

Inne i kyrkian är vaker figur de synagoga et ecclesia

(två sköldar med kors och oxpanna) inne i koren sunan före

på Sacristie dören (sköld med kors)

på kyrkedören af järn blåt (sköld med örnfot) rödt (fält i sköld)

hvit (kors)

på mindre klokkan

En ego campana nunquam denuncio vana Laudo Deum
Urbem et funera convoco pia Facta per Evartum Cura Johannis
Bellini anno 1584.

Anno Dñi m. d. x. ii. Laudo + Deum + verum + plebē + voco
colligo clerum + Defunctos ploro pestem fugo festad[!] et oro est
mea cunctorum vox terror + demoniorum

maria + er + mit + nam + busai + cob + de + got + mi + (Bos
Jacob de göt mi)

På andra Bälinge klokkan är en Biscop och å andra
sijdhan S. Olof.

Vändil

hic sepult^o est honōbil' vir dns Nicolaus Johis 9dā curat^o
ī Vendil q' o' A^o dñi MDCLXXI: III die octobris cui^o aīa sit
ī xpō. ā medh en uthuggin messe prest och rakadh dänn

på kyrkegården ut medh bolgården liggia stegarna och var lagdt bredhe tak öfver vakert.

brädhen slaghna utan på kyrkehärbärgz träväggen.

När the trädha så börria the ike mykit när renen, at han icke blifver högh ländt.

Om sommaren driver skyn mot vedhret. i dag driver skyn för vestan sunnan och vedhret är östan sunnan.

20 Augusti stodh altijdh hogtjdh i Sko. var skrefvit i Breviario i Sigtuna kyrkio.

Uti Mörkösund sitter en Jätte bunden i kädior af Haffrun och leker i vartafn en gång hvart år medh henne, vartafnen af gull, sama jätte bodde der på Mörkön. Retulit Her Christers kl. fru.

Ingelbrecht bodde i Slems sokn på bornön han var en af them som Svealagh förbettradhe. var Rijkz rådh. han var barnelös, så at all hans godz kom under en Jumfru som gaf sig i Gråmunka klöster heet Dina, hon hölt hvar dagh bordet dukat för fremande och väghfarande til thes alt var åt gånget therföre heter Slems kyrkia som hon byggia lät och kalladhe Dina kyrkia Slemma kyrkio. Retulit Ericus Pauli Gev. af Erland Jahans: segn, på Edhby i Botkyrkia. Slemmas been sitter i Slemma kyrko

(Bl. 549.)

När Svanen kommer trydhie resan igen i Nätra: tå kommer vinter.

Göt — hä är en storen Göt hä — ubi excellet vir aliqis. brukas i Ångermanland   audivi a D. Zach. et sorore

uma |: gnola, gny, gifz vidh, körar i somnan, non kiörar, umar i somnen |: ömar

nykkia nokken på sländ[an]

grötas   grötlich |: gräteligh

Vahl. Ångerm. Vråk

Nåkare Ångerm. värre sämre

frökin, then väl giter ätit

mins huru her Olof i Arnäs taladhe om min fars böker at när far var dödh var en prest man som rådde samma her Olof i Arnäs til at han skulle tagha sal. mor til hustru och

voro han en åsnepanna så måtte han ändå blifva lärd för thet ståtliga librij som ther var, at the then tijdhen viste inthet herligare librij hos någon prest.

Norr om skogen i Ångermanland trifves inthet mös i skokketabl sadhe her Olof i Arnäs.

(Bl. 550 570.)

Her Ture Biälke på Salestadh gik altijdh en gång hvar dagh i Stokholm til gamle Arkeb. til undervijsningz uti gamle Svenskan och annor torftigh ting.

När en (Hans Frijs puto) i Konung Erikz tijdh hadhe slaghit then 7 eller 8 karen i hiäl skiutandes honom igenom medh hillebården, och undkom ifrå Svartsjö til Stokholm, Tå predikadhe gamle Arkieb. för Konungen och sadhe, ibl. an: at Hans Frijs hadhe ike slaghit mer än then första karen och konungen the andra. Samma dagh lät konungen senda til Stokholm at the andra dagen skulle låta hugga honom åf, och gjorde dogh inthet wijdbare ther åf. sätte sigh inthet emot Presterskapeth therföre

En borghmestare hustru i Örebro hon hadhe en liten hund kärare än sin man, han skulle inthet anat äta än sötan ost medh sokker, rusin fikon och annat sött, hans dryk var miölk blandat medh vijn, h. skulle hava karbadh tre resor i vekun, hans seng var Lakansäng, när han lågh siuk sende hon efter Presten men han ville inthet komma När han dôgh begäradhe hon af kyrkeherren at han skulle få liggia i kyrkegården Men kyrkeb. svaradhe: hvar skall tå tin man liggia? hon svar: först hunden får liggia i kyrkegården iagh vondar ike hvar mannen ligger.

Mins huru underliga fläkkiarna i ijsen synas såsom örnefjädrar, falkefjädhrrar och Ighelkutz spreklor, som ulflaghar, och tusende andra.

I Norlanden synes väl så många Gudz store under som i Södherlanden,

I Södherlanden synes grönt, vexande, sommarlijkt, men i Norlanden synes medh kölden mykin heemligheet,

1.

som på isen, mins huru ijsdroparna syntes där hafijsen var nidhfallen undan der svall vattnet ran i hårdaste vinteren huru thet syntes som huss

2.

upå trån i skoghen såsom och på stenar och i sniön synas såsom stjärnor eller ädhla stenar lysande tåf kölden,

3.

Der som ijsen är sundergången och vatnet undanfallit, der blifva ijsbräddarna ludhna af then angan och dimban som updrifves af vatnena.

4.

när dimban har stått blifva buskar och alt ludhna och på släta ijsen alt fult medh tappar

5.

När stor kiöld är och hon skal börja sachta sigh och een står och lysnar skal en höra huru det tjuiter på siön af thet at ijsen brakar, och huru thet smäller i trån i skoghen (och mest om nättren) såsom en stodho och slogho medh yxhammaren och än tå fastare Jagh menar at torra trån rämna tå.

6.

Af kölden springer stikkan på markenne ty hon remnar så hastigt at hon måste springa ther up utaf, men dogh ike alla stikkor utan ther som merghen (kärnen) än tå är qar uti.

7.

Mins huru skägget och alle håren i ansichte klimpadhes på tigh then 21 Jan. 1600. och tå, när tu pläghar liggia i uthusom i kallaste vinteren.

8.

svarta hestarna synas grå, rödha lijka så.

Mins huru gamle Ärk: svaradhe Konung Johan när han fråghadhe hvij at skrifvarena voro lärdare än Presterna. N. at han giorde som then fattigh husqinna pläghar uphämta the bleka bladhen när kåhlen är uphämtadh. Konung Göstaf och konung Erik toggo bort all hufvudhen ty måste iagh tagha the bleka. Tå svar. kon. Johan thet skall här efter ingalunda skee. på Ulfön är et säte i bärghet naturliga.

id vidit Joh. Æstonis

M. Biscops ön

Jacob Anderson sadhe at han hadhe hördt at 2 voro i Helsingland som voro vedher drefne in på et land mit på Bottn ther var en stadh tijt gingo the in och togho härberghe och blefvo väl fågnadhe men när the ville gå til sängs blefvo the hafde såsom ut på en Malm eller förstadh uti et hus, men om morghonen the vaknadhe lågho the på blotte klippon. en af thessa när han thedhan kom och sadhe af sådant vart han strax dödh. men then andre sägz lefva.

Thär mitt på Botnen sägz wara grund om 8 famnar diup. men inthet land får man see.

Mins ☿ om den junfrun i Hels. som lokkadhe en liggia när sig och när han ladhe sigh tychte honom vara i en herligh bygning och silkesseng men han vaknadhe i en tornebuska i stranden

Lapponica

Upå Renarna kommer stundom en siuka lijka som Pestilentzia så at the dö alle bort at Lappen måtte köpa å nyio renar.

Varghen pläghar ock sargha och dödh.

Renskin läggia the och under vaggemedharna och under Prestens fötter i kyrkiomen

Lapparna hava små Trumbor som the slå på för hvarandra när the löta. När the löta så dröna the och hava sigh så underliga.

Orovain var så Rijk på Renar at ingen viste tål på them Arendt Josting togh 100 der af och saknas inthe.

Manfolket fiskia och vedha efter diur och skin til Mudde-råd, hanskerådhen skorådhen och til tödhan. Men qinfolken spinna senetråd til Tentråd, och eliest söma medh,

Teneth dragha the genom ett been ther många hohl är på, igenom största först och sedhan som gull, och sedhan vira theeth på senetrådhen.

The göra handskar, taskor, stöflor muddar.

alla hava the ringar

Hvals rå köpa the vidh Vesterhavet och föra til Bottn.

Björngalla, björnister.

När lappen får ondt i maghan af saltlös mat, tagher han lijtet af saven som han har taghit om våren och gömt i Näverskäppa vinteren övver

Manfolket göra skijdher, Kumskor.

Lappen rosar ingen för än han har rönten, utan säger ja får sij.

Kårm äro små hohl på Renskinnen ther getingen bijter sigh in om Sommaren

kormogh. kormot.

Hårgählet är bäst om hösten

Lådhsck om våren Lådughen.

21 Maj 1366 mortuus est beatus Hemingius Episcopus Aboensis.

Festum Compassionis Mariæ virginis celebretur sabbato proximo post dominicam in albis pro festo duplici

Festum patronorum Regni Sveciæ habeatur Dominica post octavam visitationis Mariæ.

sijna Renar hava the alla sit merke på och akyorne medh och kumerskon

Mins at åsen som är vidh Vesterås är komen från Helsingl. löper om Nore—Häsende—Hille. i Hädhsend alven äro många öjar.

Mins huru Karl uneson hadhe ijs utan för fönstret nordan kammalom för blest och köld skull.

Johannes Magnus och Ol: läsas publice in Italiâ inter Historicos.

Mins at en Olaus benemd som fölgde Botuidum til Rom, honom hafver Papa fåt hender emillan alle Svenske eller Göteske handlingar och et slot och län i Valland. ty han var en mächta lärd man.

Magister Gregorius hafver Episcoporum Aboensium Catalogum et res gestas latine oratione soluta ty han fick M. Jacobi Bibliotecam ther han var uti.

När väl skal gå til i forsamlingen tå skal fougden hiälpa kyrkeherdan straffa them som hårdnakkadhe äro ath ike lydha förmaningar Tuäggia handa folk äro itt lydher förmaningar andra måste bliva nupit i öron

Mins at Henr. Erson i Rutvijck drogh fougden öfver Tingz-bordet medh håret.

Mins frågn om den bonden som sadhe til Rusen (när han sprangh från Tingzbordet i Gestrijkland) at han ville förmena

honom koma i sit rum och derföre kunna komma honom til at köpa bådhe äran och rumet igen.

I Lule är Laxfiske 15 mil från Alviik. 1: 13 mil från kyrk. halft höreret kronone til och halft Arvidh Posse til. och alt thet bonden fik för Olsmessa thet skulle höra bådhe kronone och husbondanom til och thet han får sedhan skall han siälfver ägha.

fiskie vonen kostar aldrigh så mykit som iräknas.

Burea.

Morfar var svåra yr medhan han var ung och var kapellan i Skelletta Men sedhan när han var kyrkeh: var han svåra alvarsam gifmild, gaf allom gestom nogh, hvar sit stop, men siälf drak han intet Mormor har varit svåra gifmild och hadhe ett godt namn bådha:

Konung Erik lät kalla ihop 24 af Lagmän och andre kloke män som i Stokholm rådih höllo och gaf hvariom 5 lester sädh: af them var gamle Lasse Olson een. The uträttadhe all högh ärende som inthet slittos å Tinge Nu uträttas samma i Stokholms Rådihstugu och kostar minder.

Morfar gik ofta utom porten i Skellet[a] och satte sigh på bänken och vente efter främände til at härbärgha och somt för tijdhender skull.

I Öfwertorne Missali var bina genera Aurei numeri primationis et incensionis. incensionis precedebant numeros primationis 3 vel 4 diebus.

Torne

Kahlijs

Lule S Pärs nykil ty Pärs messotidh hålla the kyrkemässa.

Pijte

Skället S

Löfänger

Bygde trast

Ume.

Kahlijs och Pijte lågho fordum til Lule, Kalijs boerne slogho fordum ihäl Her Olof i Lule.

Serpens.

I Vindersiö i Häsende S. är en bonde Måns Person b:d, han togh en orm och slogh ihäl och hängde honom up i et trä och efter 3 dagar togh han och skar bort stiärten som

tjokk hadde blifvit af itreth (Gestr.) och sedan han hadde flått honom skar han rimsor af hvijta kjötet af ormenom och ladhe thet på sit sår som han hadde på benet thet ther ganska farligit var och thet vart heelt.

en som fölgde Ericum Lazota käysarens legat som fången var i Upsala (och hadde brent up breven när kniechterne fängzladhen, them han bekände vara Ryssenom til skrifna at han skulle fort slå på the Svenska) han togh en orm och flåddin och när ormen sedhan slap och kom i gräset och skar sigh pijpadhe han och gnall Michael Calkander föste ormen til en steen så at hufvudhet lågh på stenen och hölt hårt på ty så at han rekte ut gadden then skar han åf.

Lazota lät en student skrifva åt sigh Declinationes et Conjugationes på Svenskone, sådan kärlek hadde han til målet.

Apophthegma

I Norbotn var en fougde het Jon Hälsing, han sadhe til Her Anders i Lule at när han skulle komma efter dödhen til Himelrijkes port ville han först frågha om Her Anders i Skellet var thär inne, tå må jagh ike peka migh tijt. Men är Her Per Masson i Lule ther, tå skal iagh in hvadh jagh vill eller äij. gifvandes ther medh tilkänna at Her Anders lefde gudheliga och her Per ogudhachteligha.

Morfar

När her Per Masson i Lule skref honom til och fylte honom, der medh gifvandes tilkänne at han bar honom intet op för gilt, at vara LandzProst. Ty öfvergaf morfar altsaman och gaf Prostämбетet från sigh och ville inthet svara enom dåra.

Prophetier

H. Bror Staffans

at när Husby klöster bygdes och the spante taket, sadhe han när mosan vexer på Norre sijdhan å takena skall klöstret blifva nidherrifvit. Thet skedde och så. När Konnung Göstaf lät rivat nidher och föra stenen til Näs gård och byggia kungzgården tå var måsan redho å vuxin.

2 at när the tu näsen eller uddarna ther på Husby fjärd skulle blifva i een udd, tå skall en konung blifva som heter Karl och tå skal Löväsen blifva upfunnin.

Morfar var mykit sträng medh Laghen, thet tyktes honom ångra när han skulle döö. Han sparde inthet läta hengia

tiufvarna, en gång hängdes på Tiufholman i Skelleftå ligger 3 tiufvar.

På thet at Boscapen ike skal stupa i Vaken ther the tagha vatn utur så hugga the djupt bredhevidh bredden så at bredden står up höger än föttren på boskapen så at vattnet står nestan höger än boskaps foten.

samma vakar äro bredhe vidh väghen at färdefolket kan och vattna sina hästar hvar them synes.

I Övver Torne var iagh then 17 Decemb. 1600 ther sågh jagh Träkappalet som är S. Anders k. och sägz vara älder än Torne kyrkia som är af steen. ther voro kors på kyrkegården men i Torne klabbar medh små järn kors ofvan i. uti Trägolvet voro slagna små järn kors. ther voro 3 altar och många beläten, små fönster,

utan för bolgården stänger knut emillan för grimskäften skull.

Prästen bodde siälf i rök stughu som och alle gemene böndren, men för väghfarande hadhe han som och andre the rijkeste stugur medh skorsten glasf[enster] och bord och sänger.

Bothnica

Sängjarna medh Svarveredheth göras i Ume kronkosor göras och i Westerbottn

Varghan älgharna gå efter hvar annan när djup snjö är och när den främste är tröt så stijgher han åf och går efterst.

Mins kyrkefolket när vij drogo til bröllopet i Lule Ölet näret förs södhert så surnaret näret förs norrt så bliveret bättre thet hafva the försökt som förat ifrå Norbotn til Stokholm och åter til Norbottn.

I Norbotn vanka ljtet varghar. the göra sällan skadha på boskapen. men mer thär Södher.

Högtijdhernes i Lule äro 6. Jul, Påsk, Böned. Pingesd. Pärsmessa störst, Bönedagarna Allehelgona tijdh.

I Häsende var en Decanus Ubsaliensis född kall[ad] Svijnefot, han gaf en korkåpa til Häsende kyrkia och på sitt ytersta sadhe han sijna fränder hvar han hadhe lätidt inmura i Ubsala domkyrkio en stor skatt som han lät undan göma när Konung Göstaf kom til Reg. och lät tagha mykit af the rjka Påveske Presterna och Munkarna. När han nu dödher var gik hans nästa frände til och lät konungen vätta skatten och mente

sigh ju vist få behalla halfparten. Men konungen togh alt-samman kredentz fat och annat och gaf honom allenast en silftalrik.

Altare taflan i Lule,

mera kostvardt än södhra Upsala taflan i Domkyrkian men inthet så däjeligha giorda beleten.

I Lule Lapmark fås Uttrar mer än annorstädz.

Bävrar ur Jämtmarken

i Torne och kim bäste Lapskor

i Pijte Laxfisk,

i Lule Par Lapsk. 4 öre, i Pijte 6 öre

Lappe Fougden får inthet tagha up skatten utan alla Birkarlarna som kring om sittja (gillat) reknat skattegilt

Kors medh phanar hava the i Botn. i Löfäng[er], Pijte, Torne, Lule

Trägolf i alle kyrk[or] i Norl. intet i Lule.

Torne

En tijdh fordom voro Ärkebiskopen och Biscopen i Åbo i längligh oenigheet och när the woro i Norlanden sende Biscopen i åbo sijn Sendebudh til Ärk. och badh honom koma til Torne ty Torne hadhe alt ther til läghat til Åbo St[ikt] som af missale nogh synes. (På en annan sida står om Missale Upsalensē 1513 i Öfvertorne kyrka:) Tär uti samma bok var skrifvit om kyrkiones äng anno Mdxliij, derföre synes nogh at tå lägh Torne redha til Ubsala biseops stikt När the ther samladhes och förlijktes gaf Biscopen i Åbo Torne Prästegäll til Ubsala Biseops sticht Ärkebiscopenom til godho för thet ymnigha Laxe-fänget skull, och hafver nu så Torne alt sedhan leghat til Vesterbotn ändogh at ther bo mest allesamans finnar, i mål och sedher.

Torne pund är 1 l̄ 5 ſ.

Där som hamnen är öst[an] vidh Svensar ovan för Biörkön ther kyrkjan står där var större strömen förr. men en vår fordom när mykin flodh var tå skar flodhen sigh ut östan för Svensar och sedhan måste the flyttia tijt medh kolken

Medh kolken hafva the sådana sedh at när en först resan skal se på huru the fiskia tå måste han göra them gästebudh eller åt minsto gifva them peninger til en kan[na] öl och så

qista the honom til åminnelse en grän i stranden som närmast är til 2 famnar och en qist eller två emillan, mit på.

Mins huru är bygd om koren i Torne, och prädikestolen och annorlunda i Kalis thär hava the bygd om altaret ty the hava ingen Tafla utan et beläte. Men i Lule är een stäteligh altartafla men hon blef skämd när Tornet bran ty tå toghs mykit bort ur henne.

Insignia.

Bothnia	Reen		
Ume	Braskar	Lax	
Bygde	trast	trast	(Jfr. sid. 220.)
Löfvånger	dart		
Skell[et]	Ramen	S	
Pijte	Orren et fat och S.	Joh[annis]	huf[vudh]
Lule	Herren	nykil	deras kyrkemäss[or]

woro S. Pers.

Kalijs Lappar

Torne Finnar

I et bärgh i Ume på Lapkläppen synes hvit ring såsom efter en bytta och en hvijt rand som efter en stång. Thet sägz vara af en Bergkärling bådhe märke äfter stång och så.

Ena städz i Botn synes märke efter en stöfvel nidh i bärghet

I Löfvånger synes fiät efter geter kalvar och koklöv:

D. Joh. Estonis Mor hafver seedt i Nyland märke efter en hel kar i bärghet.

Jagh las på et papeer Bura + Burto + Boa + Bortora + skiult skrifves in taba rita cum creta, ut ægrotus inspiciat. Jtem Buro + Berto + Boora + Berjuth + Si supradicta nomina scribantur in Carta cum sanguine cruentis et ponuntur in vulnere cessabitur.

blodhstämma.

Merk hvy at Bura och Buro skulle brukas i sådana och hvadh mål thet skal vara. miror Satanae prestigias thetta skref jag af ett Tyskt breef ur Frankrijke komit.

I Ume är en skogh $1\frac{1}{2}$ op för bakkan och $1\frac{1}{2}$ ut före, kallas Gräne Kjälén thär stå trån lijka som satta å radh vidh väghen.

I Ume fans på trään allestädz i skoghen när folket gik från kyrkia millan Hisjö och kyrk: hvit som siö [? sniö] om somaren när the smakadhet var thet söt som hanogh

Peer Monsons farfar på Edha war så stor at ingen hest bar honom. dixit Angaria.

Ryssarna köpa ur Bottn svarta räfvar och annor sådan skin men Mårdar, Biörnar och varghar, sälja the nogh.

För någhra år sädhan syntes Solen om nätteren om midhiesommar, uthe på Skötsättingen i Ume men nu på någhra år inthet

Hvadh orsaken är ther til, mena somliga vara at jorden skal vexe Men iagh menar at vatnet minskas efter at all ting äldras et rediguntur ad primam materiam.

Böndren kunna i Botnen väl skönia at dagarna är stäckre om sommaren nu än för, och mörkare midh sommars tijdh.

I Hälsingl. plägha the gödha åkeren medh Myrerå (är then svarta mulen i myre bräddarna).

Biörnen går til myrostakken och river up honom och sätter så ramen uti stakken til thes at myrorerna löpa up för armen, så sleker han alla mörrena up medh tungan at baren ike hindra.

ängen åkers modher.

Her Abram i Skoghs kyrkia hadhe två loungar them satte han in i ett kar och hölt en katta utan om karet och hvart han hölt kattan ther kraspadhe loon alt efter innan före.

I Wjuren var en bonde som bandt en matsäk på kalven och släpte hånom på Brämön at Skogzrån ike skulle taga bort honom, Men han fan honom igen hengiandes i et trä och maten upätin.

I Melpadh hende sigh at en bonde gaf enom fattighom bonde en lefvandes grijs til Svinabo, men hustrun lop och stak i hiäl honom. Och när grijsen gnall kommo vargarna ur skogen tillöpandes och funno så på the andre svinen och refvo så ihiäl them och när hon lop til vargh[arna] så åto the svynen som garre voro up grijsen. M. Petr. Umensis.

En hustru var vidh Vester års hvilkens man henne fik några penningar at gifva the fattiga efter han skulle färdas longväges, Men hon togh peningarna och let giöra sigh ett kiäd och när mannen heem kom och fråghadhe om hon hadhe gif. them fatt. sv. hon ja, och gik så och satte kedhen på halsen

och sadhe hadhe jagh gifvit them fatt: så hadhe jagh inthet fått thetta här. tå sadhe mannen, förbannat vari tu och tin kädh strax han thetta sagt hadhe vart kädhet en orm sittandes om halsen samma qinna sågh H. Jacob i Edh och ther ormen satt var svart ty the hadhe brendt bort något af ormen Joh. Æston.

Konungh Göstaf lät bryta kull klöstret i Ubsala och byggia up Örby slott och sedhan moste hans Söner konung Erik och K. J. sittaa ther fängne.

Här til Sadhe H. Andreas Lulensis at oansedt thet var rett at klöster lefnan och mynkerijet nidherladhes så var thet ike rätt at murarna skulle kulrivas som til Gudz äro i en godh acht upbygde voro, vtan motte heller bliva vendt til någon Scolos vnderbåll och til ungdomens pijgh[ors] och dr[ängers] uptuchtan.

Alle skytten som giordes af klokkorne som toghos af alle kyrkior i hela R[ijket] ther flere än en klokka var blefvo satte på Mars; Ty kommo alle skipen väl heem men Mars ligger än nu på hafbottnen. thet var thet bästa skipet, medh 3 um gånger. Lulensis d[ixit].

Finnonica

När någon ur hovvet komer til the rijken som godh råd h havva tå läta the inthet fram sina silfskedhar och stop utan Rysskedhar och hemgiorda käril.

Estica

I Lijfland äro bönderna i Fäigde tijdhen mäst i bärgzh revor ut medh siösijdhan at ingen kan koma nidh til them utan på steghar them the hafva hos sikh förvaradhe.

Der var en Smälänning som tijt kom när slaghet stodh för Venden han hadhe gift sikh men ike vigd medh henne, och hadhe (nu 1600) stora söner och ingen dera var Christnat eller döpt.

Bönderna läggia sikh siälva i skoghen til at röva och mörda (när fäigde tijdh är) them the å väghom öfverkomma.

Landet är fruchtsamt men inthet hälsosamt främlingomen. jäta, äta. jäo, jo.

(teckning) horn i Lule medh föter

1 retten, ström[ing] eller Lax,

2 ost stekt och brödh

3 stek 4 korf. 5 kål, 6

i Norje

1. 3 ostar, en gammal en salt en färsk.

2 3 4 färsk fisk.

nått däagh

hem och koka, hijt och läs,

åstadh och löp,

Vätt Olof (vij jagh och Olof) giordom thet; vätt Johannes.

Mins huru her Jon Hädsund fik Trådokkorne af pijghorne i Hambringe när han var Soknedjäknä hvar gång han dansadhe fik han en dokka, til thes bådhä ärmarna och byxorna voro fulla, så mykit hans fadher gjorde tu nät af, och han själf så mykit til klädhen tarfdes.

en jäkk. en jäkket |: vestrum |: ex vobis. Botnice

gank. göuk. täv illucht Both.

Masma, possa som Lapkonorne hafva sijn lijnklädhen uti kark (märling) Laponic.

Botnica

i Tornö och Kalijs sågh iagh smöraskar, 3 fötterna satta til the trinda askarna (teckning)

I Torne fiskia the medh Laxkolk fast annorlunda än någhor annor städz i Sverige eller finland, medh 150 famnar laxnät triggefall, medh 2 båtar 3 hion i hv. tera och ro medh kolken alt om kring, thet föraste the orka I Torne och Kims älvar är bäste Laxefiske i hela Norlanden.

Torneälven (ändogh thär äro forsar starka nogh) dragha the opføre til 60 mil in i Träsken.

Vidh Siugrundzholmen vankar Laxfiskie och Strömingz fiske fult op, ifrån Karleby koma thijt i Str:f

I Torne tagz nogh Rudhor, men the kasta bort dom och kallan på finsko klatters fisk

Siklöjor fås allenast andersmess i Gråträsk 16 mijl upom lille pijt. ther af åt iagh 6 Feb. the voro än få färske

En stor demant var fångin i Norrbottu. Perlor och så. frågha M. Dirik.

Ålidh är ther skogh och mark som lutar åt älv och å.

Stälboghar hafva the lagda under sniön vidh gödningz lassen nogh i Ume.

Möss som i Skoghen äro äro svara små the löpa på sniön och gräva sigh hol nidh genom sniön ike större än til mit lisa finger. ther hava the sin födho under.

Et bärg är ut på en ö i Ume, ther synes fiät efter qinne fötter, fåklöfvar och får etc. etc.

I Grubbe är en brun medh Salt vatn.

En sådan Myro är i förstendömet som hert. [Carl] har nogh kostat på

Sortkällor äro och i Ume som i Ångermanland.

Miömusa, Humble Konungen siälf är altijdh inne han bygger och the andra flygha kring the födha honom, han kan inthet flygha ty han är tung och mykit större än the andra och han låter grövre.

När någon rijver bodhet kommer han allesenast ut.

Getingarna sättia sijn byllor i trän något högt up, stundom widh röttren, när boskapen rörer qistarna komma the ut och stinga honom.

Derföre tagha bönderne in Both[nia] och tända eld i näver och sätia på byllan, och när the koma ut och villja stinga honom som elden har bär han för sigh elden at vingarna gå åf och så falla the nidher.

I Österbotn bättre och fruchs[amare] jord än i Vesterb[otn]. inger diur pro inge dj. Bottn.

B. omn pro ughn sic

B. Sohmn pro Sogn.

B. skok pro skakadhe af skaka

tverkommin som kommer tvert å enom.

tijt första ijssörjan driver om vinteren tijt drijver Siälen

Österbotns Vapn vor bäst Själen.

När Siögarna och fiärdarna läggias all öfver förste resan så blifver intet godt fiske den vinteren. men lägsn til halfs, medh söria, tå fiskieseth nogh.

äkka = klanka B.

näkka Bot: pro neka.

När en tagher hans sko på sigh som faller i brott så får han samma sjuka. haver en halm i skoom och möther brotfällingen tå får han sjukan.

10 mark Skehllandet i Botn

10 Dlr företh i Österb[otn]

pullus Martis. väghe hals.
 stämma sijn klädher, besättja medh sameet.
 kubmossa är uti myro, hvilkas knoppar småhlar på ijsen
 å myrorna (muren)
 bäkksparf — hvijt i bringan
 rasplynge |: liung, Ång. B.
 blåbärs liung.
 kråkeb. ljung
 väghstikken stikkorne på ijsväghen.
 själfgodh
 siälsfytting, siälfkär, siälfgirin *φιλαυτο*
 siälfgiri, siälsfins kärlek *φιλαυτια*
 något när alle så när alle
 bäras vedh, |: fara ther medh, fås d. m.
 rosgirigh lofsiuk
 lastgammal
 saman lämpa conferre
 Lärunge Ang. Lärjunge Tysko.
 Offer Frambörd.
 blas varma gådhan natteguhlun lughvädher qales *επειρία*
 vedh dä hästom. cum illis eqis.
 grundsoppa laggesoppa Botn.
 hvarren Orren. Bothn.
 härän haran
 Näling näjnoghan B. Ån.

(Bl. 571.)

D. Buræe, Mig war sagdt i Stocholmm att enn Mann i Strengnes haffver satt Lexicon Dasipotii på Swenska, sampdt andra böker, och då hann bleeff död, lätt hertigenn taga thz i sitt Cantzeli, för några åår sedann, Thett kunnen i fåå anthingenn aff Michel Olufsonn eller Hans Nilsson.

Her Mats Collega i Stocholmm haffver ett Lexiconn större något enn Dasipotii, thz meena the S. Magistrum Ericum Jacobi haffwa förswenskadt.

1themm haffver M. Nicolaus Caroli sagdt att Nathan. Cythereus haffver lätit vthgåå ett litett dictionarium, thz mestedelz alla latinaz dictiones förfatar.

Bäst ähr D. Buræ att ii omm Simons Apotekares händell, tala med Hans Nillsson med thz första, och förebärer, eder haffwa thz sielff förnummedt aff, S. Simon, och att hann besynnerligen haffver låffwedt thz till Lexicon ad aliquam sui nominis commemorationem.

(Bl. 579.)

Sequentia scripta sunt de (auctoritate) antiquis libris monasterij Warnem ubi progenitores Domini Magni Ladhulåass regis Guthorum illustrissimi sunt sepulti.

Isti sunt de Westgocia

Fulko fölbythe fuit paganus qui genuit filios tres videlicet Ingemundum Hastanum et Ingewaldum, qui genuit Fulkonem grossum patrem Benedicti Sniffwels. Qui Benedictus genuit Birgerum ducem et Carolum ducem et Magnum dictum Mynna skyoldh. Byrgerus dux predictus dux genuit Philippum ducem. Carolus prædictus dux genuit Ulphonem. Magnus Minnaskiöld genuit Birgerum gyärl ducem. Byrgerus dux genuit Valdemarum regem et Ericum Ducem Regem Magnum dictum Ladhulåås et Benedictum Ducem Finlandiæ Episcopum Lincopensem. Rex Magnus Ladhulåås genuit Birgerum Regem Sveciæ sepultum ad latus ejus. In cujus sepulchro sepultus est Dns Carolus Knutzson Rex Gothorum, Svecie et Norvegie.

Isti fuerunt de Vestgocia.

Katillus dictus Kania erat paganus qui tribus annis ante mortem suam descendit in tumulum sibi præparatum ne Christianus fieret, Hic genuit Kool Paganum, Qui Kool decrepitus baptizatus est per fratrem suum Karnuka qui ædificavit Ecclesiam in Kaugum qui in dedicatione eius fecit baptizari patrem qui mox in albis defunctus est, Et in eodem cimiterio primus sepultus, filius Karnuke fuit Sverkerus rex senior qui genuit Carolum regem et Johannem ducem et Sunonem Sijk.

Ista inventa sunt per fratrem et patrem fratrem magnum custodem Lyncopensem ordinis minorum de libris antiquis ut manifeste clareat radix et origo Dni regis Magni Ladhulåås hic sepulti. Scripta etenim sunt per manus fratris Johannis Petri Stokholm. Anno &c 1489° orate Deum pro me suppliciter.

Tätta skref Bureus ur her Jönses bok i Borby 6 sept. 99. var gammal munk skrift.

(Bl. 581.)

Getha. Vpå Åland äro två Byjar, vidh Getu nampn, then ene heter Östergetha ther i äro otta gårdar, (och en frälsesman bodde ther vidh nampn Måns Ram.) i Vestregetha äro siutton gårdar, Rasmus Lodwijkszonn skreef Geta, Gethu, och Getö. i Finström Sogn

Gotö by ligger i Jumala Sogn.

Humbersö i Fögeld Sogn

Empues i Finneström Sogn.

En målare Erik benämd, Anders Olsons son i Knijfstadh sogn, fick en gång oförwarandes see, widh Morasteen, en steen förgyld (som en Sool, glimmande) och war trindachtigh. Och när han sedhan wille gå närmare, förswann han ur hans åsyn. thetta sade migh Israel Gulsmedh, Gabriel Måleres Borgmestarens i Vpsala systerson.

(Bl. 583.)

Hvilka äro som hafva gamla Svenske böker.

Her Christier Clason.

Her Jon i Edhbo sadhe sigh hafva en gammal kröneko. thär står mykit om Drotning Dijsa.

Lasse Jönson las een gång utur een gamul kröneka om Friggiehögen vidh Gamble Upsala om Valmar höghsta drägh, ortugh högste pening, Sigtuna Biörkö och Skara förste städher.

I Vesterårs är een S. Brijtas Bok på Svensk sadhe Carol. Columbinus.

Svensk Biblia skrifuin var i Vastena then togh Hertigh Carl.

Min fadher H. Tomas i Åkerby lefde efter sigh et exemplar af een skrifvin Sv. biblia på permant, ther af jagh och sågh medhan iagh var barn mest hela genesin, men hwart thet for vet iagh ike

En Junkare af Småland Jören Månson ben:d sadhe at ther nidhre äro gamle böker och andre Runor mangededhes, han har och siälf ett 600 åra gamalt bref om folkunga

Benedicti hörarens i Stokholm fadher bor i Helsin: han hafwer en gamul Laghbok medh 7^m balkom allena han (Benedictus) togh henne til sigh

Billen togh en gamul Svensk krönika ur Upsala Domk[yrkans] Librij mest medh runske bokstäver † var t

(Bl. 648.)

I Balung Soken hafuer en Bonde för 2 eller 3 år sedan när wägarna pyntedes för Konungen funnit 3 pottor i Jorden der i finnes en stor hop gulringer och en göpn LederPenningar medh Silfnaglar igenom. Samma fund togh Nils Bengtson på Westerårs til Konungens behof. retulere Arf. Posse och hans fru fru Brijta Göstafz dott

(Bl. 649.)

Hieroglyph. Dalekarlorum

Två Dalekarlar såto vidh ett bord then ena hos And. Engalb. Bureum then andre hos en annan framman til. När Andreas sadhe Dalekarlarna bara Barbaris claros esse, svaradhe Monsterskrifvaren som hos And. satt, Näj the äro inge Barbari, the äro kloka nogh Jagh vil skrifva på en spån allenast ett m_z så att thenne skall thär af förstå hvadh thenna herredagen går upå, och tänket til at jagh segher sant skall wara at tu skalt se honom blifva svåra bekymrat. Han giorde så skref et märke på en spån och fik honom then andre vart ther af svåra illa tilfridz. Än sadhe Skrifvaren nu vil jagh åter hughsvalan och skref ett annat märke ther af then andre åter vardht gladh igen. Och märkte thet förra märket at H. F. N. begäradhe - - -

Och bekände han för Andrea at thet sålunda går til, at ett märke märker fridh thz andra ofridh och så allt bårt åt. thz ingom varder kundgiort utan Dalakarlom allena vidh lijzfara. Thessa märken bruka the på budhkaflarna mykit.

(Bl. 744.)

Om Landamären emillan Hels. och Jämtom för i sina läser Her Olof i Sichtuna Jismen, efter brefzens lydhelse i Hodal ligger

Fäningz skalla är itt höght slott heller bärgh norr om Hafra kyrkio

Twärungzgrådth, somlige kallan Twärungzgraf, är en ström som the kalla Grådhe men graf är en dal som löper der millan gårdar

sedhan börjas Villrån öster ut. Hafra steen som skogh vexer uppå, ut medh kyrkjan Sunnan före.

Sotenor (et lijtet sund öster södher från Hafra) eller Sotäng i Hafra

Rijsesteen (i Vester södher från Satenor), en stor steen på hedhen millan Hodalom bådhom

Sedhan är itt longt sunnan om Furubärgh (öster södher från Rijsesteen) utan Kohlsättra.

Sichsughan vester från Furubärgh ligger i Silis Dalarna.

Strutungz Edh säghes vara vidh Ravund

Brakka by ligger til Råfsunda gäll i Jämteland.

Furuås för Firias

Hvijtalme näv för Hwijtholma n:

Biörsughgha för suta.

Sichsudha

Älv os är en lijten älv löper in i siälva Lusnan, Der af heter Soknen Älveroos.

(Bl. 746 (45)—47.)

(Följande rimmade ordspråk äro ej skrifna af Bure själf?)

Agg af allom, ær oondt i margom fallom.

Ale arme ayas, mædan dhe mæd Jæmren bekayas.

Oovænenens oonda oord, drifva en opta up ifrå boord.

Oorm oc oovæn, akta grandt på människjons træn.

Enkja ær elændig: Ty hænne ær ikke marger bistændig.

En ær en, Han ær ock altid sen.

Jungfru Jungfrune Jættæs: mædan Croonan på hufvud sættjes.

Jösse, Jæppe, Joogan, hoo finnes nu hvar androm troogen.

Högare hæster haltar: ibland friborna finnas ock skalkar.

Hærre hyllest hvælfver: då ær godt hafva något sielfver.

Barn bedas bröd: Sæll ær dæn något hafver i nöd.

Bida bud boot: dz ær oondt fructa för hoot.

Pæningen pungen pösær: En slösare honom snart utösær.

Præster predikar pên, Oc lefver ofta sjelf i synd oc mên.
Fattigo Folke fattas: Två hungroge opta om itt litet stycke
nappas.

Fikk fakk finnæs: Når lögnen mæd sanningen tilloopa bindæs.
Wæge vise våda: oovise komma dz ikke til Råda.

Drotte drotta drifver: af många hænder tung börda lætt blifver.

Dårar drifva dårskap: Usæll dæn, som kommer i oondtsælskap.

Toom taska tigær, pæningeløs ær man altid blyger.

Them lata alting gifvtz.

Gækkar göra gant: Bedragare sæya mykit oosant.

Gör goodom godt: Så kommer dig dhz ikke til spott.

Kåt kona kættias: En sultin grijs altid oolætas.

Korp korp klånkar: En skalk altid oondt stånkar.

Croona krönær kröntan: dæn frooma vill Gud hafva löntan.

Christne Christi Creatur, æra oond af ægen natur.

Qvinne qved qvæljæs, så længe hænne barnefödslan dvæliæs.

Qvar qvæder qvant: Då hoon går toomb: dz ær sant.

Råd Rådet Rönær: Men ooRåd illa lönær.

Riker Rifwer Rappar: Oc alt han åt sig nappar.

Lag læses lenge, förr æn tjuf sjelf kræfver hængia.

Ljugare lofvar ljuft: Ændog det ikke går i hiærtat djupt.

Mutor mykit må: Dz kunne wij ofta förstå.

Mjöl Musena mættar: Ty ætær hoon mijndre af andra Rætter.

Næpper nåboo nekar, dhz han j nödena på pekar.

Nu njupær Næbba: Nu nappar skegget.

Strider strömer strykær: Mædan dæn arme mjölsækken rykær.

(Bl. 779?)

Harf af trä medh ledhar och tinno som lösa äro (teckning)

Handbredh bälten, af lädher utan spänger, binda qinfolken
om sigh och än nidhan före öfver delen samma bälten göras
i Hanna Sockn och näst ther om kring

Hus af Ekebrädhen och biälkar,

taken i { Mangården af Mull.

{ fägården af halm. som vakert skurin och slätt
ligger, men allra öfverst är ljung och ther över smala mul-
torfvor eller stänger $\wedge$.

Ladhuväggiarna äro som plank medh Ekebrädhen.

I Hanna Soku bränna the mäst böke vedh.

Mins Tingladhan som stodb vidh väghen ther galghan var sunnan Hanna kyrkio i Sunnerbo häredhe. på lovan är en skiva til Tingzmännen.

(Bl. 792.) _____ rogas? Sagor

Anders Smedh min granne i Vpsala vet seia af et troll som Asökian slogh på Wisingzö som ingen annan eld bet på eller blylodh. lågh öfwer en gädzlegård ryggen sönderslagen det samme segher han om Glisa på Glisamo.

(Bl. 793, 94 icke skrifna af Bure sjelf.)

Brudgumme och Brudz regell.

Först tacksäielsen, och begiäre att de wille giöra sikh gladhe.

Eder Samptlige ähr wäl witterligit Vti allestånd är bruke-
ligit, at när nogon dervti inträdher eller der uti intagen warder, Så plegar der uti brukas någre synnerlige Ceremonier, der medh Sådant stadhfäst warder, Alt så hafwa och wåre gamble förfäder ibland andre Ceremonier och så förordnat att brudgummen skulle till sitt ectenskaps fulbordan, dricke sin kiäre brudh till, Sin Heders Husbonde Dannemans skål, hwilket de icke alenast derföre giort hafwe, at det skulle wara Ectenskapet till pryding och gästerna samt medh dem som vti Ectenskapet inträdha kunne göra sikh lustige och gladhe, vtan och för den orsak skull, at sådana skulle påminna dem som uti Ectenskapet inträdha hwadh sinne och åhåga the effter then dagen sikh företaga och om beflita skole, Nemligen, till det första kallas det deras heders skål, derföre att de dereffter skole medh största fliit tracta effter ett hederligit ährligit och dygdesamt lefwerne. Till det andra kallas det Brudgummens husbonde skål, hwilken de unge Brudgummer som i ectenskapet inträda på minner att de hereffter icke skole stella sikh Såsom drenger och löst partij, Vtan att de effter den dagen skole tänkia till att wara alfwarsamme, och beflita sikh at wara en godh Husbonde uti sitt Huus, och det ärligen och wäl förestå och försöria. Till det 3:die kallas samma skåll theas dannemanne skål, Hwilket betyder att han måste wara dannes,

thet ähr then som myckit måste utgiffwa Hwarföre, om han skal något hafwa gifwa, måste han wara flitigh uti sina saaker, och sitt kall och Embete och icke försumeligen der medh umgå, Desse äro nu de bemerkelser som våra förfädher hafwa welat medh samma skål betydha Och all den stund vår Vnge brudgumme står nu här beredder uti den Helige Trefaldighetz namn, samma skål at dricka sin kiäre brudh till, willie wij alle samptlige som här församlade äro, vtaf samme den Helige Trefalligheet utaf hiertat önska honom der till lycka och welsignelse, at han uti alla motto kunne effterkomma det som samme skål betydher, och uti sitt Ectenskap hafwa lijka hugnat och glädie.

Lika såsom vår vnge daneman för een stund sådan drack sin kiäre brud till, sin Heders Husbonde och Dannemans skål, alt så står nu och vår unge Brudh här, och will uti den Helige Treefaldigheetz namn, dricka honom till igen sin Heders Hustru och Dannequinno skåll. Och såsom iagh i iåns för-mälte hwad Husbonde skålen betydde, så är deremot lätt att förstå at Hustrun medh denne skålen will låta förnimma at hon kenne honom för sin rette Husbonde som effter lagen för henne bör sökia, och swarar och låfwar der hoos, at hon will wara honom een hustru : vti huset trogen och ährligen och wäll förestå det som han medh sin åhåga och anletes swett genom Gudhz welsignelse kan förwerfwa, At hon ock vti lika mätto kunde alt sådant fulborda, det önske wij henne vtaf Gudh alsmectigh mycken lycka och welsignelse till.

(Bl. 796—801.)

(Ritningar af sex stensättningar) Vidh Askems kyrkia sådana finnas i alla Landen norran till.

(Jfr anteckningen 9 mars 1603.)

(Bl. 800.)

På Hvinga en öö två mil ut i siön en mijl utom Danaholmen är en Compass uthuggen i berghet och medh bokstafwar rundt omkring sadhe Her Torsten i Fäsbergh.

(Bl. 803.)

Vthi Tillinge sockn i Kijl, ligger en mycket wacker steen huilken är rät slät, then hafuer en bonde i samma by welat tädantaga, och förde honum ther ifrån der han lågh et stycke, och huarföre samma bonde wart blindh, så länge til thes samma steen kom på sin förr warande ort igen, tå fick bonden sin syn igen.

Wthi Löönsåker i Sparsettra Sockn ther slaget stod millan folkungarna (Knut) och konung Erik Läspe ther woro salpetter siudare huilka grofuo up iord under bondens ladu, der funno the 3 gulringar, den ena om 27 dukater dän andra om 26 dukater den tridie om 16 dukater, och några folkabeen the som mycket stooro wore.

Thätta berättade H. Erick kiörkoherden der samma städz.

(Bl. 827.)

Lång Håkan Andersons relation den 12 Julij 1646.

Det bodde en gammal Notkung uti Öija Sockn råkade komma förseent til noten sade han orsaken, at han war hindrat af . . .

Han åtte 7 barn med Siöraen, och hade en hest som ingen annar rida eller åka kunde.

Millan Hestholmen och Wijnön der hade han henne med sig på släden, När wargarne komo sköt han henne af Släden och . . .

Swen fiskiare hans forna dreng wiste sådant berätta för Håkon.

Till ä g g

ur några andra af Burei handskrifter.

Om stenar.

Börklinge kyrkegårdz luku

Häsunda 3 stenar i Våknh[us] dö[ren]

Ovansiö millan ån och Prestegård[en] där äro dubble runor

Vidh Lasse Rasmunsons i Gäfle fäbodhar 2 stenar der står
en stubbe af et trä 260 år gammalt 1 mil nor om Elfkarlby.
Detta skref iagh 1600

På en Runasteen i Göthaland liggiandes över en bekk står
så skrivith på övre sidhonne (Olof Hård sadhen vara i Småland)

hoo migh vil vända om kring

han skal få see et borghat tingh

på nidhre sidhan

Vändt migh som iagh förra lågh

marghan har iagh dårath så

thenna stenen (sadhe her Christiern Klaesen [Horn]) las her
Hoghenskild [Bielke] och lat så medh stort omak venda honom
om, och när han sågh then nidhre skriften vende han honom
åter i sit förra skik igen.

Thenna stenen säghz stå på Bälungzås[?] men Lasse Jonsson
i Vårdsätra i Norby sokn sadhen stå murath i Breedz Bol-
gårdz mur och sålunda begynnas: I Engestadha krijngla i
nijonde Haga hörne Men den steenen der står i bolgårdz muren
är gemeent Epitaph.

I nijonde hagma hörn ligger en sten,

vnder steenen står een kista,

vti kistone nije tunnor guld,

på kistone ligger it sverd.

Ho gräver mot udd bliver dödh,

ho gräver mot ägg bliver skadd,

ho gräver mot hiälte behåller guld.

I Gamle M. Olofz Nericiani hus i Stockholm i kyrkebrinken [skämtsten med inskrift:] ᚿᚾᚾᚾᚾᚾ ᚱ: ᚿᚾᚾᚾᚾ: ᚾᚾᚾᚾᚾᚾ: ᚾᚾᚾᚾᚾ: ᚾᚾᚾᚾᚾᚾᚾ: [skeggiot haka kleder ikke vel i dansa]

S. Eriks grafsten fins half igen i Rotens gård i Vpsala fjärding, thär står sålunda skrifvit

ST DINGN9 HOROR9
 VIGUIT CORP9 ERICI
 I REGIS ET MARTIRIS

(senare tillägg)

lät Kong Mtt taga ur Rotens gård i Ubsala ur en Pörtesmur och lägga i Domkyrkian

Mester Aron Zynthius sadhe migh at en steen fins i Veimars hus ther på står Götharnas väkn uthuggin itt lamb och en lindorm medh desse rim

Den Lindwurm in Zeit der noot
 Das lämlin im fridhe gut

Sadhe och M. Aron Zynthius Scholemester i Vpsala at Jenæ uti Mag: Heideri Prof: Ethices libri skal finnas Cronica Gotorum på Pomerskt mål, som funnos i Gotæ mur (samt medh Veimars Steen) när Gota blef förstört.

Handskrifter

förutom många andra, som Bureus känt.

Peter Skinnares Vestgöta laghbok. Der står i Modificatio expensarum. (1600)

Andreas Swart i Norrköping en latinsk lagbok, Wärmelandz laghen, Smålandz laghen, Wässgötha laghen

Jonas Wässgötha laghen

Wrangeln har Wässgötha laghen

Arndt Jostingz lagbok som N. Orovain ätte; derur anföres rår och rör emillan Sverige Danmark och Norrijke

Den erkegamle Söderköpingz Retter.

Påvens Martini bulla som står efter konunga styrl.

Trojumanna Saga. Denne hafver hört Her Gabriel Christiernsson til på Steninge; sedhan Olof Person Borgmestere i

Stockholm; sedhan Doctor Johan Messenio; han skenkte henne mig Joh. Buræo 5 Aug 1611 4 pom. Upsal. [På Svenska från 1500-talet. I Kongl. Bibl. Gammal sign., Antiquitets-Arkivets, Isl. chart. 36 i quart.]

Vidskepelse.

(Hufvudsakligen ur Burei biografiska anteckningar, förut tryckt i *Samlaren* 4 årg. 1883.)

1572 Nata uxor Margaretha Martini f. Vpsaliæ 14 Ap. 5 27' 30" an. Samma natt regnadhe blodh.

1598 det åhret sadhe Nils Masson i Öfvernäs 1:o 1623 3 Augusti 2:o 6 Sept. sigh hafva seett det Trullet som Torwigen slogh på Balungz ås vidh Westeråhs, lågh der wäl i fiorton [dar] på den fördålde (högre) sijdhan, war klädde i gamalt kläde, slarfvot kiortel, vidha ärmer, hadhe intet skegg, dogh lijk en man, medh groft hull, hade bettar som galt och horn som 2 års galt, nötsvarde wore de och stodhe up, näglar som meniskia men longa som klor, han badh folket som fram om ferdades wenda honom, at när iagh blifwer vmvend af den fordolda sijdan så få mit selskap veta hvar iagh är och tagha migh och lofvade ut silff skatt för omaket. Her Johansson i Tillinge, Jacob (Clas susen vini kalla andra honom) en Vpl. hofman, öfvergifven, han vende honom och strax försvan han.

1601.

Juni 29 Vti Vendel in mot Götebrunna som ligger på Börklinge hedhen til Vixstadh Sokn, är en källa som rinner uti Vendels å, hon är omäteliga diup, sadhe Lasse i åhl för mig 29 Jun. 1601. och hon kallas Odhens brun. forte ab Odhs biörn som ligger begravnen på hedhen ther strax bredhe vidh som Runesteenen utvijsar.

Dec. 30 sadhe en gamal quinna i Wassunda hafva denne natt waridt ledhsagat bådhe til Himelrijkes och helwetes, hon blef sedhan derföre bränd.

1602.

8 Jan war iagh och min broder och hörde deres tal som låge inne i hus medh före^{ne} quinna.

10 sade åter quinnan hustru Maritt sigh andre resan hafua warit åstadh.

Okt. 25 woro de til förhör som sade sig hafua waridt i Helfvetet och him. (och min broder Jonas utstruket)

31 war iagh i bedröfvelse (för min Swär utstruket) nox erumnosa.

1 Nov. (wart han fången utstruket)

8 Den dagen som Blasius Brijta i Ala i Wassunda strektes för thet hon hade sagt sigh waridt i Himelen och helfwetet Togh iagh 2 rijs papeer til Tapete Inventionen, s. d. blef (Martinus Johannis min Swär och sträkt utstruket) efter de helvetes quinnorne skulle hafua bekent på honom at han hade instrueret dem.

15 sände F. N. migh til (min Swär i fengselset utstruket) 26 sades regnat blodh på borghgården.

1603.

Jan. 15 samma dagh blefve 2 mijne Svärer dödhe, Martinus halshuggen i Stockholm på Stortorget, den andre Erik Root satt död i Vpsala.

Sept. 11 hördes Noequarn i Himmelen.

1609.

Skeninge (sade Per Bältare 6 Maji 1609 öfver sine 90 åhr) war en mächta stoor stadh til 1800 borgere som åtte sielf ägende grund i staden, 2 klöster et munke och et nunnekl., Stadzkyrkia en Bondekyrkia och en Spettals kyrkia. Han war keysere frij (at han intet gaf kes: Skat) Ty war Ture lång (ett stort manne träbeläte så högt at en stor karl näppast rekte till Taskan hans) satt der före til en åminnelse mitt på store Torget (som var som Vpsala Trägård stor steenlagdt) thenne Tures beläte sägz hafua en gång när eeld war lös ropat på Tyska: Vorware dein Haus, ich vorware mein Haus.

1610.

H. Lars uti Ärentuna sadhe 2 dag Jul 1610 sigh hafua haft hender emillan en Bok som hans brodher hadhe fått af en Norsk diekne. der i stodh huru man Runor skulle skrifua på en kaffa eller káp och få en twehendes i handom sedhan skrifua två bokstawar en widh hwar ända: så skulle honom som kaffan annammade wara omöjeligit at slijta sigh ifrån käppen.

I samma bok stodh mykit sådant om Runor och ibland annat der stodh, lärde före^{ne} Anders Matzon (thet han och ofta brukade) huru han allenest skreef 5 Runske bokstafuar på bordet framför sig dogh lönligen, så länge ingen af them som med honom spelade kort wiste af sama bokstäfuer, så want han ehwadh som opsattes. Men kom någon vnder wedret medh honom om samma bokstafuer; Så gullo samma Runor intet.

Samma bok brände han sedhan up; efter många förargades af henne.

1622.

15, 18, 21, 24, 27 Oct. syntes skeen i Wårdsetra som Draka flycht.

1623.

10 Juli eld och blixk kom natten efter. och dunder medh regn då brendes 2 trollen i Danmark.

20 var jagh och her Jon och Joh. til Danmarks byn och sågom benen efter de tu trollen som af Torelden brende voro, 6 alner lång ben radh, som i stugu benken syntes, det andra i kellaren, ben och blodh togh iagh heem.

1624.

Sept. 14 — sendes til Wisequinnan var intet hemma.

1625.

15 Jan afhögs Erik Bengtson i Ekeby som förra gången dödade sverdet.

Mars 9 — var iagh på Rådstugu kamaren medh Capitularibus at förhöra den soldaten som simulerede sigh dæmoniacum, och 2 som honom fölgde och äggiade för almoso skul. han bekände sig, de intet.

26 — mins 1 pom. när Narrinnan togh på tyghen.

1627.

3 Oct. wart Margareta her Joh[annis Laurentii] Dotter i Kumbla befengd af 7 dieflar öfwerstar.

22 9 pom. komo 3 öfveränglar til Kumbla Pijgan med hljus. Michael talade öfver liutt.

23 kom 6 pom. och talte Michael yterst.

blef hon dödh. 24 — lef[vande].

Nov. 1 — var Mar. Joh. d. 2 gången död och sågh gudz herlighet.

9 — var hon 3 gången dödh.

18 — komo 7 öfveränglar at frelsa Mar. Joh. d. (Kumla
pijgan 8 pom.) i från dieflarna och plågade dem (med 700
andra — 3 med snöre och jernkädhior).

Dec. 9 Gabriel Archangelus i Kumbla predikade.

16 — Rafael predikade i Kumbla.

23 — Efrael [i Kumbla].

1628.

2 Jan. talade Johannes Archangelus genom Margr. Preste
dottren i Kumbla predikade gråtandes.

3 — talade Abrahe.

